

T.C

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

RESİM İŞ EĞİTİMİ BİLİM DALI

**İLKÖĞRETİM YEDİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
GÖRSEL SANATLAR DERSİNDE DRAMA MODELİ
OLARAK HACİVAT İLE KARAGÖZ GÖLGE OYUNU**

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Nihat ŞİRİN

Hazırlayan

Zemzem Burçak UĞURLU

Konya-2019

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Zemzem Burçak UĞURLU
	Numarası	168309031003
	Ana Bilim Dalı	Güzel Sanatlar Eğitimi
	Bilim Dalı	Resim-İş Eğitimi Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tezin Adı	İlköğretim Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Görsel Sanatlar Dersinde Drama Modeli Olarak Hacivat ile Karagöz Gölge Oyunu

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Zemzem Burçak UĞURLU

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Zemzem Burçak UĞURLU
	Numarası	168309031003
	Ana Bilim Dalı	Güzel Sanatlar Eğitimi
	Bilim Dalı	Resim-İş Eğitimi Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Nihat ŞİRİN
	Tezin Adı	İlköğretim Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Görsel Sanatlar Dersinde Drama Modeli Olarak Hacivat ile Karagöz Gölge Oyunu

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan İlköğretim Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Görsel Sanatlar Dersinde Drama Modeli Olarak Hacivat ile Karagöz Gölge Oyunu başlıklı bu çalışma 25/09/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	Ünvanı Adı Soyadı	İmza
Danışman	Dr. Öğr. Üyesi Nihat ŞİRİN	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Mutluhan Taş	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Okur	

ÖNSÖZ

Geleneksel sanatlarımızdan olan Karagöz' ü yeniden harekete geçirmek, bilgilendirmek ve sürekli hale getirebilmek önemlidir. Bu amaçla yola çıktığım bu çalışmanın ortaya çıkmasını sağlayan beni yüksek lisans eğitimine başlamam yönünde yüreklendiren tek kişi babam Mehmet Ferit Uğurlu' dur. Şuan biten çalışmama eşlik edemese de varlığını yokluğuna rağmen hissettiren, beni her zaman destekleyen ve sonsuz güvenen biricik babama çok teşekkür ediyorum.

Çalışmamı yürütürken her türlü desteği ve sabrı gösteren Mevlana Ortaokulu ve İmam Hatip Ortaokulu' nda görev yapmakta olan bayan öğretmen grubuna, her zaman sıkıntılara koşup elinden gelen desteği sağlayan İngilizce Öğretmeni değerli arkadaşım Pınar ÖZTÜRK' e ve babam olsaydı o da bana bu şekilde yardımcı olurdu dedirden, Konya' daki ailem bildiğim değerli meslektaşım Sosyal Bilgiler Öğretmeni Ali GÜVENCİ' ye teşekkür ediyorum.

Bu süreçte her türlü moral, motivasyon ve yardımını esirgemeyen annem Reyhan UĞURLU, benimle sabahlara kadar oturup yardım etmeye çalışan kardeşim Mehmet Kamil UĞURLU ve yol arkadaşım, eşim Ali FIRTINA' ya teşekkür ediyorum.

Yüksek Lisans tezimi oluşturabilmemde her türlü desteği sağlayan, yardımlarını esirgemeyen, titizlikle incelemeler yapıp Hacivat ve Karagöz konusunda araştırma yapmama vesile olan değerli danışman hocam Dr. Öğrt. Üyesi Nihat ŞİRİN' e çok teşekkür ediyorum.

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Zemzem Burçak UĞURLU
	Numarası	168309031003
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Güzel Sanatlar Eğitimi /Resim-İş Eğitimi Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Nihat ŞİRİN
	Tezin Adı	İlköğretim Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Görsel Sanatlar Dersinde Drama Modeli Olarak Hacivat İle Karagöz Gölge Oyunu

ÖZET

Gölge oyunun efsanesi Karagöz ve Hacivat Anadolu Türk halkının mizah dünyasını rivayet olarak hüznünlü hayat hikayesi ile süslemiştir. Ölümle ilgili hüznünlendirirken, gölge oyunları ile yüzleri gülümseten bu hikayenin iki ölümsüz mizah kahramanı olan bu karakterler günümüzde yitirilme tehlikesiyle karşı karşıya gelmiştir.

Araştırmamda bu ölümsüz mizah kahramanlarını anlatırken Anadolu Türk insanının yaşam tarzı, inancı ve hayata bakışında Karagöz ve Hacivat fenomeninin nasıl yer ettiğine ve kabul gördüğüne deyinmeye çalıştım. Anadolu Türk insanı günümüzün görsel teknolojilerindeki gösterim tarzının perde ve ışık ile iki zıt karakterin mizahi olarak sunumudur. Televizyon teknolojisinin ilk veya ilkel hali desek yersiz olmaz.

Hacivat ve Karagöz; drama modeli olarak kullanımına ilişkin yapılan araştırma ve uygulamalar, geçmişimizi günümüze yansıtma noktasında değerlendirilmiştir. Kendi tarihimiz olan bu sanat; geleceğimiz olan çocuklarımıza resim sanatı yoluyla aktarılmak istenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hacivat, Karagöz, Gölge Oyunu, Hayali.

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin

Adı Soyadı Zemzem Burçak UĞURLU

Numarası 168309031003

Ana Bilim / Bilim Dalı Güzel Sanatlar Eğitimi /Resim-İş Eğitimi Bilim Dalı

Programı Tezli Yüksek Lisans Doktora

Tez Danışmanı **Dr. Öğr. Üyesi Nihat ŞİRİN**

Tezin Adı Karagöz Shadow Play with Hacivat as Drama Model in Visual Arts Course of Seventh Grade Primary School Students

SUMMARY

The Anatolian Turkish peoples was decorate the world humorous narrated, anarded with sad life story legend of shadow play Karagöz and Hacivat. This story was two immortals hero of humarous, if you're sad with deaths with shadow plays smiling faces this characters has before extinction in dancer face to face today

I was describing heroes of this negative humor in research Turkish Anatolian people life style belief and Karagöz and Hacivat phenomenon look at the life have you place and Iwas tried to mention your acceptance. Anotolian Turkish people of todays visual techrology show your style curtain and light two opposite characters the presentation was humorous. If we say first or primitive of the television technology.

Hacivat and Karagöz as a drama model their is used to use research and applications, reflection our past to present is reflection point of evaluated.This art with our own history, our children who are our future through the art of painting was asked to transfer.

Key words: Hacivat, Karagöz, galanty show, imaginary.

KISALTMALAR

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

Ö: Öğrenci

vb: ve benzeri

EBA: Eğitim Bilişim Ağı

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil-1: Hayrettin İVGİN, Figür Sopa Yerleri ve Sopalarnın Takılışı, 2000**
- Şekil-2: Hayrettin İVGİN, Karagöz Perdesi Yapımı, 2000**
- Şekil-3: Hayrettin İVGİN, Karagöz Perdesi Yapımı, 2000**
- Şekil-4: Hayrettin İVGİN, Nareke Yapımı, 2000**
- Şekil-5: Burçak UĞURLU, Şinasi Çelikkol ile Görüşme, 2018**
- Şekil-6: Burçak UĞURLU, Şinasi Çelikkol'un Dükkanından Bir Bölüm, 2018**
- Şekil-7: Burçak UĞURLU, Karagöz Müzesi'nden Bir Bölüm, 2018**
- Şekil-8: Burçak UĞURLU, Karagöz Müzesi'nden Bir Bölüm, 2018**
- Şekil-9: Burçak UĞURLU, Karagöz Müzesi'nden Bir Bölüm, 2018**
- Şekil-10: Burçak UĞURLU, Karagöz Müzesi'nden Bir Bölüm, 2018**
- Şekil-11: Burçak UĞURLU, Karagöz Anıtı, 2018**
- Şekil-12: Burçak UĞURLU, Karagöz Anıtı Bilgilendirme Yazısı, 2018**
- Şekil-13: Burçak UĞURLU, Sınıftan Bir Kare, 2019**
- Şekil-14: Burçak UĞURLU, Sınıftan Bir Kare, 2019**
- Şekil-15: Burçak UĞURLU, Sahne, 2019**
- Şekil-16: Burçak UĞURLU, Şinasi Çelikkol'dan Alınan Kalıp Örneği, 2018**
- Şekil-17: Burçak UĞURLU, Tasvir Örnekleri, 2019**
- Şekil-18: Burçak UĞURLU, Öğrenci Çalışması, 2019**
- Şekil-19: Burçak UĞURLU, Öğrenci Çalışması, 2019**
- Şekil-20: Burçak UĞURLU, Gösteri, 2019**
- Şekil-21: Burçak UĞURLU, Gösteri, 2019**
- Şekil-22: Burçak UĞURLU, Gösteri, 2019**
- Şekil-23: Burçak UĞURLU, Ö-13 Çalışması, 2019**
- Şekil-24: Burçak UĞURLU, Ö-14 Çalışması, 2019**
- Şekil-25: Burçak UĞURLU, Ö-15 Çalışması, 2019**

İÇİNDEKİLER

Bilimsel Etik Sayfası.....	i
Tez Kabul Formu.....	ii
Önsöz/Teşekkür.....	iii
Özet.....	iv
Summary.....	v
Kısaltmalar.....	vi
Şekiller Listesi.....	vii
BÖLÜM I-GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amaçları.....	2
1.3. Araştırmanın Alt Amaçları.....	3
1.4. Araştırmanın Önemi.....	3
1.5. Sayıtlar.....	4
1.6. Sınırlılıklar.....	4
BÖLÜM II-GÖLGE OYUNU.....	5
2.1. Gölge Oyunu'nun Ortaya Çıkışı.....	8
2.2. Gölge Oyunu'nun Tekniği.....	9
2.2.1. Tasvir Yapım Tekniği.....	9
2.2.2. Oynatım Tekniği.....	12
2.2.3. Sınıflandırma.....	15
2.2.4. Karagöz Oyunu Bölümleri.....	16
2.2.4.1. Mukaddime.....	16
2.2.4.2. Muhavere.....	19
2.2.4.3. Fasil.....	19
2.2.4.4. Bitiş.....	20
2.5. Gösteride Önceden Dikkat Edilecek Hususlar.....	20
2.6. Gölge Oyunu'nun Türkiye'ye Girişi.....	21
BÖLÜM III-HACİVAT İLE KARAGÖZ.....	24
3.1. Hacivat Ve Karagöz İle İlgili Rivayetler.....	27
3.2. Tasavvufi Açıdan Karagöz.....	30
3.3. Şeyh Küşteri.....	33
3.4. 1900' lü Yıllardan Günümüze Kadar Geçen Zamanda Hayatta Olan Ve Olamayan Hayalilerimiz.....	34
3.4.1. Hayali Küçük Ali "Muhittin Sevilen".....	35
3.4.2. Hadi Poyrazoğlu.....	36
3.4.3. Talat Dumanlı.....	37
3.4.4. Nevzat Açıkgöz.....	37
3.4.5. İhsan Dizdar.....	38
3.4.6. Tuncay Tanboğa "Torun Çelebi".....	38
3.4.7. Tacettin Diker.....	39
3.4.8. Orhan Kurt.....	39
3.4.9. Mustafa Mutlu.....	40
3.4.10. Ragıp Tuğtekin.....	40
3.4.11. Ünver Oral.....	41
3.4.12. Metin Özlen (Hayali Saf Deri).....	42

3.4.13.Şinasi Çelikkol.....	43
3.5.Bursa Gezisinden Notlar.....	45
3.6.Unima.....	51
BÖLÜM IV-YÖNTEM.....	52
4.1.Çalışma Grubu.....	52
4.2.Veri Toplama.....	52
BÖLÜM V-UYGULAMA.....	54
BÖLÜM VI-VERİLERİN ANALİZİ.....	68
BÖLÜM VII-BULGULAR VE YORUMLAR.....	69
BÖLÜM VIII-SONUÇ VE TARTIŞMA.....	79
BÖLÜM IX-ÖNERİLER.....	82
KAYNAKÇA	83

BÖLÜM-I

GİRİŞ

Türk milletini eski zamanlarımızda güldüren, eğlendiren ve eğitici öğretici nitelikte olan çeşitli sözlü ve sözsüz oyunlar vardır. Özellikle sokak aralarında ve okullarda oynanan çocuk oyunları, yetişkinlerin uzun kış gecelerinde anlattıkları masallar ya da ders amaçlı yapılan gösteriler hızla unutulmaktadır. Bu oyunların veya oyuncakların çoğu çocukların hayallerini de içine katarak kendilerinin ürettikleri ya da bir önceki nesilden öğrenip devam ettirdikleri verilerdi. Bunlardan bir tanesi de geleneksel sanatlardan Hacivat ve Karagöz' dür.

Hacivat ve Karagöz gölge oyunu ile topluma verilen mesajlar vardır. Toplumda sosyal ve bireysel iletişimde aksayan noktalar (birbirini tam anlayamama, empati kuramama, iletişimi meydana getiren unsurların ihlali, entelektüel insanın yanlış anlaşılması vb.) hicvedilmiştir. Anadolu Türk insanını Karagöz ve Hacivat ile toplum içinde kendi iletişim sorunlarını mizahi bir üslupla içselleştirmiştir. Karagöz ve Hacivat, gölge oyunu olmaktan çok bireysel iletişim aksaklıklarına deyinen ders vericidir.

Bu bölümde , araştırmanın problem durumu, araştırmanın amacı, önemi, sayıtlılar ile sınırlılıklar yer almaktadır.

1.1.Problem Durumu

Yerli ve yabancı araştırmacılar tarafından Türk gölge oyunu Karagöz'ün kökeniyle ilgili çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu bilgiler ışığında, bu çalışma gölge oyunu hakkında bilgi vererek Hacivat ve Karagöz ile ilgili rivayetleri bir araya getirmiştir.

Unutulmaya yüz tutmuş Türk motiflerinin yeni nesile aktarımındaki problem göz önüne alınmıştır. Bu çalışmada bu probleme cevap aranmıştır.

Günümüzde bilgi iletişim teknolojileri bireyleri sosyal ve bireysel açıdan çok hızlı ve olumsuz etkileyebilmektedir. Şöyle ki; sosyal medya kullanımı, internet

sörfü ve dijital paylaşımlar kültür, gelenek, örf ve ananeleri hızla göz ardı edilir hale getirmiştir. Yeni nesil milli, manevi ve kültürel değerleri teknolojinin büyüleyici etkisiyle umursamaz ve sıkıcı unsurlar olarak görmeye başlamıştır. Olumlu etkiler, olumsuz etkilerin gölgesinde kalmıştır. Karagöz ve Hacivat Gölge Oyunu Dijital eğlence ve mizah sarmalına karşı bir Anka Kuşu misali “Küllerinden nasıl yeniden vücuda ve gündeme getirilebilir?” sorunsalı irdelenmiştir. Çözümlemede, yeni neslin ilgi ve alakasının nasıl cezbedilebileceği, estetik kaygısı görsel sanatlar yaklaşımı ile ele alınmış, çözüm önerileri üretilmeye ve yeni bir perspektif kazandırılmaya çalışılmıştır.

1.2.Araştırmanın Amacı

Anadolu Türk insanının gönlünde ve mizah anlayışında yer eden Karagöz ve Hacivat yüzyıllar boyu yaşatılmaya çalışılmıştır. Bunun unutturulmaması için literatürümüzde böyle bir çalışmaya ihtiyaç vardır.

Bu sanatın başladığı yer olarak iddia edilen, (rivayetlerden en yaygın olan) Bursa’ ya ziyaret gerçekleştirilmiştir. Burada Bursa Karagöz Evi incelenmiş, kaynaklarını dökümanlarını paylaşmışlardır. Ardından Karagözcüler çarşısında turistlere yönelik hediyelik eşya dükkanı olan Şinasi Çelikkol ile tanışılmıştır. Sanatçı ile ses kaydı alınmadan kısa bir sohbet gerçekleştirilmiştir. Elinde var olan fotoğrafları ve tasvirleri gösterirken bir fotoğraf çekilme imkanımız da olmuştur. Okulda çocuklara uygulanabilecek Hacivat ile Karagöz figürlerinin kalıplarını paylaşmıştır. Bu çizimler sınıf ortamında gerçekleştirilen uygulamada gerçekten çok işimize yaramış, parça parça olan kalıpları birleştirmek öğrenciler için hem öğretici hem de dikkat çekici olmuştur. Sınıf ortamında öğrencilerle gerçekleştiren bu uygulamanın aşamaları ile sonuçları analiz edilmiştir. Uygulama gerçekleştirilirken öğrencilerin Hacivat ve Karagöz’ ü tamamen tanımalarını sağlamak için not verilmeyeceği konusunda açıklama yapılmıştır. Not kaygısı olmayan öğrencilerin tasvirlerini yaparken çok eğlendikleri gözlenmiştir. Kısaca bu tez kapsamında gölge oyununun okulda görsel sanatlar dersinde yer vererek eğitim ve öğretime dahil edilmesi amaçlanmıştır.

Bu çalışma, Türk mizah anlayışında gölge oyunu olarak yer alan Karagöz ve Hacivat ile ilgili 7. Sınıf öğrencilerinde farkındalık oluşturmayı amaç edinir. Bu amaçtan yola çıkılarak Hacivat ile Karagöz drama yöntemi ile uygulama yapılması ve yaşatılmaya çalışılarak öğrencilerle buluşturulması diğer bir hedeftir.

1.3.Araştırmanın Alt Amaçları

Toplumsal kenetlenmeyi ve birlikteliği sağlayıp mahalle samimiyetini inşa etmek amaçlarımızdandır.

Çalışma yürütülürken çevreme konu ile yaptığım paylaşımlar sonucu Hacivat ve Karagöz hakkında çok az bilinenin olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Bu anlamda çalışma oluşan boşluğu doldurmada fayda sağlayacaktır.

Bu çalışmadaki amaç, Türk mizah anlayışında gölge oyunu olarak yer alan Karagöz ve Hacivat' ın Anadolu Türklüğünün mizahında ve sanatında tekrardan ait olduğu değeri görmesini ve günümüz şartlarıyla harmanlayarak öğrencilerimizin ilgisini çekmesini sağlamaktır.

1.4.Araştırmanın Önemi

Kendi kültürümüzde yer alan bu karakterler analiz edilerek açıklanmıştır. Karagöz sanatını icra eden ve etmiş olan “hayali” olarak nitelendirilen sanatçılarımızın bir kısmı tanıtılmıştır.

Çalışmalar esnasında kahramanların yaşadığı düşünülen dönemin kıyafetleri ile günümüz kıyafetleri kıyaslanmıştır.

Bu tez kapsamında gölge oyununa okulda görsel sanatlar dersinde yer vererek eğitim ve öğretime dahil edilmesi istenmiştir. Eğitim öğretimde de öğrencilere gölge oyununu tanıtmak, kendi oyununu kendi yazma becerisi olarak görsel sanatlar dersinde yer verilmesi açısından önemlidir.

1.5.Sayıtlar

Öğrenciler; uygulama ve senaryo çalışmalarında birbirlerinden farklı düşünce ve ürünler ortaya koymuşlardır.

Çalışmalar esnasında kahramanların yaşadığı düşünülen dönemin kıyafetleri ile günümüz kıyafetleri kıyaslanmıştır.

Öğrencilerin uygulama raporlarını yazarken içtenlikle, samimi bir şekilde özgün olarak yazdıkları varsayılmıştır.

1.6.Sınırlılıklar

Bu çalışma Konya ili Güneysınır ilçesi Mevlana Ortaokulu 7/A ve 7/B sınıflarında okuyan 40 öğrenci ile sınırlandırılmıştır.

Görsel sanatlar dersi ile sınırlandırılmıştır.

BÖLÜM-II

GÖLGE OYUNU

Gölge Oyunu tarihin derinliklerinde düşünülmüştür. Aynı zamanda bir orta oyundur (Sevilen,1990:1). Orta oyununun eskiliği konusunda, araştırmacıların vardığı sonuçlar tahmini olmaktan ileri gidememiş ve çelişkinin içinde kalmıştır. Ortaoyunu ve Karagöz diyalogları yönünden birbirine benzer. Anlamamazlıktan gelme, ters anlama, anlamadan anlamış gibi görünme, kafadan söz uydurma gibi konuşma benzerlikleri bulunmaktadır (Türkmen,1971:86).

Gölge oyunları arasında kukla, orta oyunu, meddah ve Karagöz sayılabilir. Bu oyunlardan en önemlisi ise Karagöz' dür (Bakırcı,2003:291).

Orta oyunu Karagöz' ün sahneye yansımış halidir. Osmanlı döneminde halkın sevgisini ve sarayın koruyuculuğunu üstlenmiştir (Kudret,1975:7). Kavuklu' nun kaşılığı Karagöz, Pişekar' ın karşılığı ise Hacivat' tır (Oral,2014:3).

Meddahlık, belirli özellikler taşıyan ve tek kişinin yaptığı bir tiyatro gösterisidir (Oral,2014:3).

Tuluat ve kukla tiyatrosunun da Karagöz' le olan ilişkisi şöyle yansımaktadır: İbiş' in karşılığı Karagöz, Bey' in karşılığı ise Hacivat' tır. Bunlar tuluat tiyatrosu ve kukla sahnesinde yer almışlardır. İblişli kukla tiyatrosunun sahneye inmiş benzer gösterisi tuluat tiyatrosudur (Oral,2014:3).

Geleneksel kalarak varlığını sürdürmeye devam eden Karagöz; esnek yapısı olduğu için her olaya, her amaca, her konuya kolaylıkla uyarlanabilir. Ayrıca hem küçükler hem de büyükler tarafından ilgi görür. Eğlendirmenin yanı sıra öğüt veren özelliği de dikkat çekmektedir. Günlük olaylar, töreler, inançlar ile ilgili toplumsal mesajlar vermektedir. Toplumun ve idarecilerin hatalarını, aksaklıklarını, beğenilmeyen siyasi durumları mizah yoluyla eleştirmektedir.

Karagöz, gelenek tiyatromuzun özü olduğu gibi kültür ve sanat hazinemizdir (Oral,2014:6).

Olumsuzluklara karşı bir darbe ve yumruk halinde olan Karagöz’de mizah kullanımı, toplumun duyarlı sesinin yansımasıdır. Karagöz’ ün kalın çizgileri olup karikatürize edilmiş tipler aracılığıyla zengin-fakir, yönetilen-yöneten, entelektüel-halk düzleminde sosyo-ekonomik tabakaların çelişkili halleri incelenmektedir (Eliuz,2008:300).

Karagöz’de, kendi halinde olan kişilerin pratik yaşam problemleri ile dünya gerçeklikleri içerisindeki var oluş çabaları, toplumsal sorgulama ile yanıtlanmaya çalışılır. Bu yaklaşımda sorulan sorulara verilen cevaplar ve cevaplara karşılık yöneltilen başka sorular şeklinde soru-yanıt diyalogu şeklinde gerçekleştirilir:

“Hacivat- Ah birader, artık sen rezaleti ayyuka çıkarıyorsun.”

“Karagöz-Döverim bak, zerdaliyi tabaktan kim çıkarıyor?” (Eliuz,2008:296).

Gölge oyununda, beyaz bir perdenin arkasına ışık konulur. Bu ışığın önünden tasvirler geçirilir ve bu tasvirlerin gölgeleri perdeye yansıtılarak oynatılır. Ayrıca renkli olan insan ile eşya resimleri deve derisinden yapılmıştır. Bu şekilleri hareket ettiren, konuşturup boğuşturarak Karagözcü insan ve hayvan şekillerini perdeye yansıtır. Bu şekiller eklemlidir. Bu nedenle perdeye çevik ve kıvrak hareketler yansır (Sevilen,1990:1).

Karagöz, perde gerisinden ışık kaynağı önüne konan deri, karton, asetat malzemelerinden yapılmış şekillerin hareket ettirilerek, seslendirilmesi esasına dayanan bir oyundur (Mutlu, 2002:1).

Ayrıca Karagöz, diğer halk komedilerinde de olduğu gibi, Türk halkının bu zekâ ve yeteneğinin sanat olarak ebedileşmesinin sahneye yansımasının bir ifadesidir. Bu oyunlarının asıl görevi seyirciyi güldürmektir. Kurnazlık, saflık, ukalâlık, şaklabanlılık, açıkgozlülük, sahte kahramanlılık, haytalık, bencillik vb. gibi, insanlık komedisinde devamlı olarak komik sahneler yaratan her insan hâli, perdede renkler, şekiller, ışıklar ve gölgeler içinde resmedilen hayat çizgileridir (Koçak,2002:142).

İlk zamanlarda Zıll Hayal-ı Zıll, Tayfül-hayal, Luüb-i Sitare, gibi isimlerle anılmıştır. Yakın zamanımızda ise gölge oyunu, oyunun baş kahramanından dolayı Karagöz oyunları diye isimlendirilmiştir (Mutlu,2002:1).

Gölge oyununu oynatan kişiye hayali denir.

Gölge oyunlarının yaratıcıları aynı zamanda oynatıcıları yani hayaliler, buldukları çevreyi etkisi altına almışlardır. Bu etkileşim sosyal, siyasal, kültürel alanda olmuştur.

Gölge oyunlarındaki karakterlerin yüzyıllara denk düşen orijinal tavırları ve oyunlarda tekrarlanan belli başlı tarzları bulunur. Bulunan karakterler zayıflıkları ve hatalarıyla öne çıkar. Bütün karakterler, kendi özellikleriyle beraber çevrenin ona yüklediği veya onda gördüğü izlenimleri gösterir. Oyunlarda kırsaldan gelenler kendilerine özgü ağızlarıyla konuşur ve takliti de asıl yeteneğini bunların canlandırılmasında yansıtır. Taklitlerinin, karakterleri tam yansıtabilmek için, onların “ses tonlarını” ve “jestlerini” yansıtmalıdır.

Karagöz oyunlarında kişileri tanıma karakterlerin konuşmasıyla belirginleşir. Çatışma ve kişileştirme yöntemi olarak taklit bu oyunların unsurlarındandır. Konuşma bu tür oyunlarda çok önemlidir (Koçak,2002:142-145).

Türk Karagöz’ ü gittiği her yörenin niteliklerini, özelliklerini bünyesine ekleyerek zengin bir yapıya sahip olup Anadolu’da kendine özgü bir üslup kazanmıştır. Üstelik Türkçe’yi geldikleri yerin şivesiyle konuşmuşlardır (Kımişoğlu, 2014: 159). Bu şive, Türkçe’ ye zıtlık yaptığı sürece hem bir güldürme yöntemidir, hem de kişiyi tanımaya yarar (Koçak,2002:148).

Gölge oyununun oynatılış şekilleri farklılık gösterir:

- 1- Türk Karagöz’ü yatay ve perdeye dik açı olacak şekilde ağaç çubuklarla oynatılır.
- 2- Uzak Doğuda Çin ve Cava bölgelerinde gölge oyunlarında tasvirler aşağıdan dikey çubuklarla oynatılır. Bu çubuklar bambu ağacından yapılmaktadır.

3- Chat Noir ve İngiltere’ de gösterilerde gölge tiyatrosu görüntülerine ipler veya tellerle aşağıdan oynatılmaktadır.

4- Hint Gölge Tiyatrosunda şekiller hem dikeydir hem de iplerle oynatılmaktadır (Mutlu,2002:11).

2.1.Gölge Oyunu’ nun Ortaya Çıkışı

Araştırmacılar, gölge oyunlarının kaynağı üzerine çeşitli görüşler ileri sürerek bu oyunların Siyam ve Burma'ya geçtiğini söylemişlerdir. Bu oyunların, Çinlilerden Moğollara geçtiği, Moğollardan da Orta Asya Türklerine geçtiği söylentileri vardır. Anadolu' ya göç edenlerle beraber bu sanatın bütün dünyaya yayıldığı ileri sürülmektedir (‘Sanal’,ty:53). Buna dayanarak gölge oyununun garba doğru akın eden Türk kültürlerinin güzergahlarınca yayıldığı söylenebilir (Oğuz,1945:8).

Orta Asya Türkleri gölge oyunu anlamına gelen kaburcak, kavurcak, kağurcuk gibi kelimeleri kullanmışlardır. Türkistan’ da ise koğurcak, kavurcak, kaburcak, kolkorçak, çadır-hayal, hayme- şebbası sözcükleri kullanılmıştır (Kudret,2004:10).

Oyunun Orta Asya’da Türkler tarafından bulunduğunu ileri sürenler olduğu gibi kökenini Bizans’a dayandıranlar olmuştur (And,1985:272). İran coğrafyasında on üçüncü asrın ilk yarısında Cengizsoğullarından Oktay Hanın karşısında gölge oyunu oynattığına dair kaydı bulunmaktadır. Üstelik on ikinci asırda yaşamış olan Şeyh Attarın “Üstürname” adlı eserinde de suretbazdan (eski Türklerde kukla oynatıcı) bahsederken bu zatın Türk olduğu ve Orta Asya’ dan Maveraünnehir ve Şimali İran’ dan geçip Anadolu’ ya geldiği hakkındaki görüş bu bilgiyi destekler niteliktedir (Oğuz,1945:9).

Eski kaynaklarda hayal sözcüğü “mücessem şekil” anlamında kullanılmıştır. Ancak saha sonraki yıllarda bu görüşün yanlışlığı olduğu şu şekilde açıklanmıştır: Hayal kelimesi “mücessem şekil” anlamına gelmekte, kukla ve gölge oyunu kavramlarını kapsayan bir tanıma denk gelmektedir (Kudret,2004:11).

Metin And, Geleneksel Türk tiyatrosunda başı çeken araştırmacılarıdır. Sultan I. Selim'in Karagöz'ü 16. yüzyılda Mısır'dan topraklarımıza taşıdığını öne sürmüştür. Bunu da çeşitli kanıtlarla desteklemeye çalışmıştır (And,1985:283).

Bazı araştırmacılar tarafından edilen iddiaya göre gölge oyunları 16. yüzyılda Mısır' dan Anadolu'ya gelmiştir. Bu iddiaya göre, Yavuz Sultan Selim 1517 tarihinde Mısır' ı ele geçirinçe şerefine verilen bir eğlence sırasında gölge oyununa benzer bir gösteri yapılır. Bu sıralarda 21 yaşında olan oğlu Şehzade Süleyman, gölge oyunlarını çok sevdiği için Sultan Selim o sanatçıyı İstanbul'a getirmiştir. Bu şekilde gölge oyunlarının Osmanlı Sarayına adım attığı ve yayıldığı düşünülür. ('Sanal',ty:53).

2.2.Gölge Oyununun Tekniği

Gölge oyununda teknik en önemli unsurdur. Karagöz bu bakımdan iki başlık altında değerlendirilmektedir. Kar-i Kadim(eski tarz) ve Kar-ı Cedit (yeni tarz) Karagöz. İki tarzın ayırımında gösteri dağırcığı, kullanılan dil ve sahne dizilişine bakılır.

Ancak Karagöz'le süregelen olaylar Kar-ı Cedit özelliklerini geçmiştir. Bu nedenle Modern Karagöz gibi bir dönem de sınıflandırmaya dahil olacaktır. (Oral, 2012:21).

Tekniği iki kısımda incelenir.

- 1.Tasvir yapım tekniği
- 2.Oynatım tekniği

2.2.1.Tasvir Yapım Tekniği:

Karagöz tasvirleri, şeffaf olduğu için deve derisinden yapılır. Deve derisi bulunmadığında dana derisi de kullanılabilir (Göktaş,1992:77). Lakin beyaz deve derisinden yapılanlar en uygun ve pahalıdır. Çünkü deve, çöl hayvanı olduğundan dolayı derisinden yapılanlar sıcağa karşı dirençlidir. Bu nedenle sıcaktan

etkilenip kıvrılmaz. Bu sebeple dik ve düz durur. Perdeye de daha iyi yaslanır, görüntüsü net olur (Oral,2012:59).

Karagöz tasvirinde kullanılacak olan deri bazı işlemlerden geçirilir. Bu işlem tabaklama ve terbiye işlemidir. Tabaklamak, hayvan postlarını kullanılabilir duruma getirmek amacıyla değişik kimyasal maddelerle işlemek, terbiye etmek anlamında kullanılmaktadır (TDK).

Hayvanın sırtından çıkarılan deri iç kısmı etlerden dış kısmı ise tüylerden güzelce temizlenir (Göktaş,1992:77). Temizliğin ardından tirşe işleminde izlenecek yol şöyledir:

- Kıl köklerinin çürütülmesi,
- Yıkama,
- Mekanik temizlik,
- Kimyasal maddeleri geri alma,
- Kurutma, son temizlik (Oral,2012:58).

Derinin tüyelerine iyice yedirilip suyla kıvama getirilen ekşitilmiş kepek, daha önceden tahta bir kutu içinde hazırlanır. Tüyerini dökmesi için rulo halinde sarılıp bekletilir. Tüyer temizlendikten sonra küçük parçalara ayrılır ve ayran kıvamına gelmiş kirece batırılarak kurumaya bırakılır. Kuruduktan sonra kazıma işlemi başlar. Temizlik, derinin iki yüzü de ince cam parçaları ile kazınır. Ancak, kazıma işlemi yapılacak olan camın kenarı eğri olmalıdır. Eğer eğri olmazsa sivri köşeler deriyi çizer (Oral,2012:59).

Camla derinin üzerinde kalan kireç temizlenir. Deri kazındıktan sonra ise zımparalanır. Ardından suyla silinir. Bu haliyle deri tasvir yapımına hazır hale gelmiş olur (Göktaş,1992:77). Sanatçılar tarafından farklı yöntemler kullanılmaktadır. Öncelikle istenilen kalıbın deri yüzeyine aktarılmasıyla başlanır. Aktarma işlemi için kalıp kağıdındaki çizgilerin net olması gerekir. Kolay silinmeden ve boyamaya zarar vermeden deriyi aktarılması önemlidir (Oral, 2012:60).

Tasviri yapan sanatçılar önce kalıp hazırlarlar. Ardından deriyi keserler. Bu sayede büyük parçaları derinin kalın yerinden alırlar. Tasvirin ciltleri, derinin en düzgün, en temiz ve en saydam bölümlerinden geçirilir (Oral,2012:63).

Daha sonra tasvirlerin şekilleri kalemle derinin üzerine çizilir. Nevgeran adı verilen bıçaklarla ışık geçirecek delikler açılır (Göktaş,1992:77).

Tasvirlerin boyanmasındaki kalite, derinin sağlamlığı ile işlenmesindeki ustalıkla ilgilidir (Oral,2012:63).

Boyama da ise kök boyalar tercih edilmiştir. Boyama işleminde açık renklerden koyu renklere doğru gidilir (Göktaş,1992:78). Tasvirlerin her birinde tek tek hangi kısımların hangi renge boyanacağı kalıp yüzeyinde belirtilmelidir. Birkaç numara fırça yeterlidir. En ince olanı ince el işçiliği gereken bölümlerde, orta kalınlıktaki fırça kenar çizgilerinde kullanılırken kalın olan fırça boyama işlemi için kullanılır. Bu işlem, tasvirin iki yüzüne birden uygulanır (Oral,2012:63). Boyama işlemi bittikten sonra siyah mürekkeple kontur geçilir. Ancak bu deri zamanla aşınır. Bu nedenle aşınmasını önlemek için kontur işlemi bittikten sonra yüzeyine zeytinyağı sürülür (Göktaş,1992:78). Boyama çalışması bittikten sonra her tasvirde bulunan sopa deliklerinin hazırlanmasına sıra gelir. Bu deliklerin yeri de kalıplarda belirtilmiş olmalıdır. Bu işlem için tasvirdeki delik, boyadan önce zımba ile delinerek hazırlanmış olmalıdır. Ayrıca, küçük deri parçalarından yuvarlak pullar hazırlanarak, ortaları zımba ile delinir (Oral,2012:63).

Tüm işlemlerin ardından sonra tasvirler eklem yerlerinden birbirine bağlanır (Göktaş,1992:78). Pullara tasvirde “biz” ile delik açılır ve bu delikler üst üste getirilir. İpin ilk ile son uçları pul üzerinde sıkı sıkıya düğümlenir. Eğer pul gevşek olursa oynatım sopasının ucu tutmaz. Bu nedenle ise tasvir, gösteri sırasında düşer (Oral,2012:63). Böylece tasvirlerin yapımı bitmiş olarak oynamaya hazır hale getirilir.

Şekil-1: Hayrettin İVGİN, Figür Sopa Yerleri ve Sopaların Takılışı, 2000

Kaynak: İvgin, 2000: 14 (Karagöz ve Kukla Sanatımız).

2.2.2.Oynatım Tekniği:

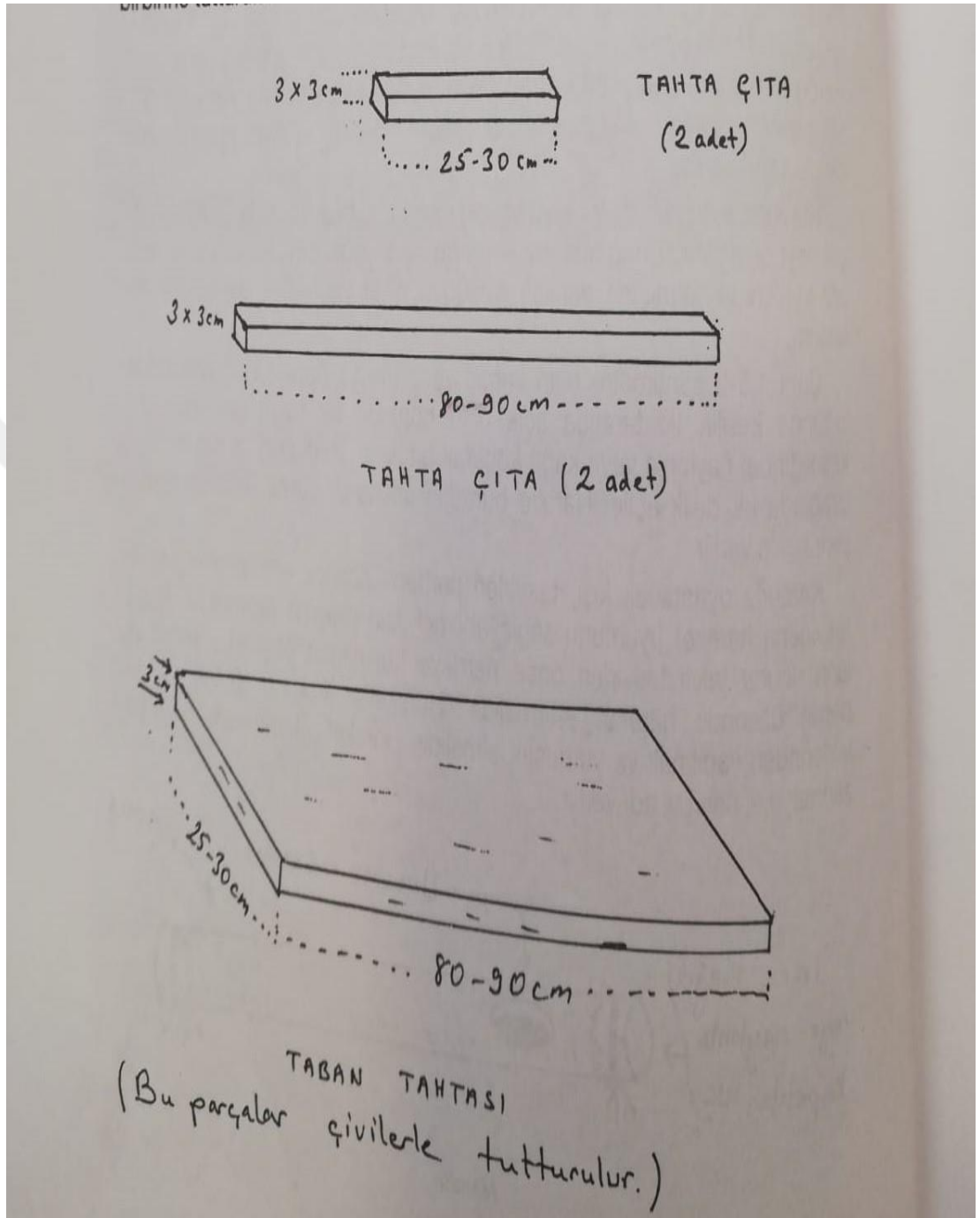
Perde 2.5 metre eninde olup 3 metre yüksekliğindedir. Perde iki kısımdan oluşmaktadır:

- 1.Dış perde: Koyu renklidir. Desenli basmadan oluşur.
- 2.İç perde: Asıl oyunun oynatılıp ayna adı verilen bölümdür.

Tasvirler sandık denilen bir kutunun içinde bulunur. Oyun oynatılacağı zaman buradan çıkarılır. Sonra perdenin arkasına gerilmiş olan ipin üzerine dizilir. Sopalar ise 60 cm boyundadır (Göktaş,1992:77-79).

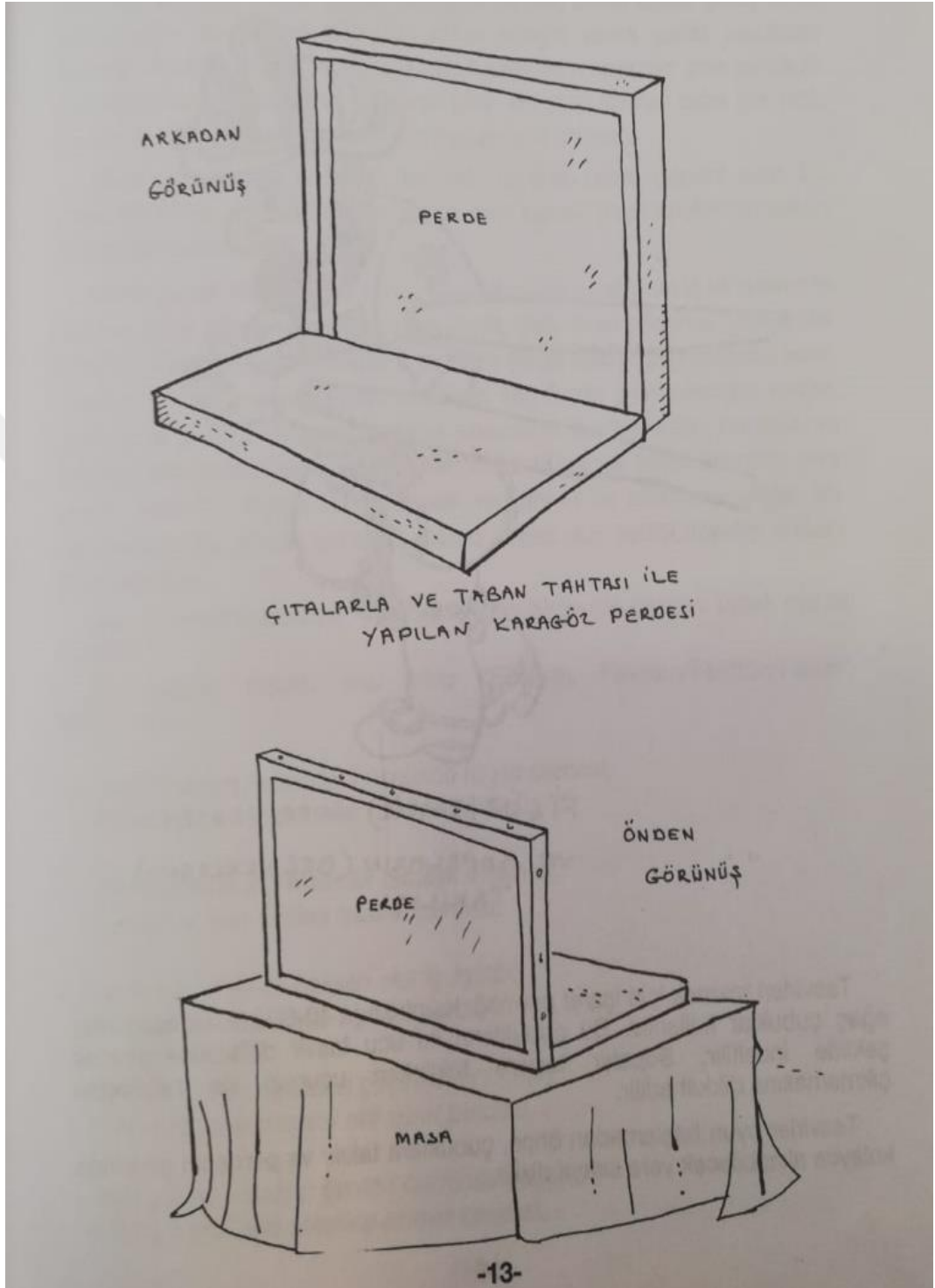
Pratik olarak çita ve taban tahtası ile de Karagöz perdesi yapılabilir.

Şekil-2: Hayrettin İVGİN, Karagöz Perdesi Yapımı, 2000

Kaynak: İvgin, 2000: 12 (Karagöz ve Kukla Sanatımız).

Şekil-3: Hayrettin İVGİN, Karagöz Perdesi Yapımı, 2000

Kaynak: İvgin, 2000: 13 (Karagöz ve Kukla Sanatımız).

2.2.3.Karagöz’de Sınıflandırma

Konu ilk bakışta şema olarak görülür. Bu şemanın oluşması kukla ve gölge tiyatrosundaki gibi, Karagöz’de de önemlidir. Böylece genel bilgi, başlıkları ile karşımızda olur. Düşünürken, anlatırken kolaylıklar sağlar. Bu sebeple sınıflandırma gereklidir. Bu sınıflandırma ilktir ve geliştirilebilir (Oral,2012:19).

Sınıflandırma şöyle yapılabilir:

Yapım

Malzeme: Deri, Karton, Plastik

İşleme: Deliksiz, Az delikli

Boyama: Kontürlü, Kontürsüz, Çok delikli

Gösteri

Konu işleme: Klasik, Yeni, Modern, Özel

Tasvirler: Hareketsiz, Az hareketli, Çok hareketli

Oynatım

Perde

Kukla

Canlı

Optik (Oral,2012:20).

Karagöz oynatan kişiye Hayali, Hayalbaz, Şahbaz gibi isimler verilirken tam bir fasıl dağarcığı için gerekli bütün şekillerin içinde yer aldığı takıma Hayal Sandığı veya Takım denilir. Takımı tamam olan hayaliye sandığı tamam denir.

Hayal ustasının yardımcısına Çırac, Çırağın yardımcısına ise Sandıkkar denilir. Çırac ileride bu sanatı devam ettirecek olan kişidir. Oyunda şarkıları, türküleri okuyan kişiye ‘Yardak’ , tef çalan yardımcıya ‘Sazende’ ismi verilir (Mutlu,2002:3).

Peki Karagöz oyunu nasıl oynatılır sorusunun cevabına gelecek olursak; sıralama şu şekilde ilerler: gösteri için çalışmalarda yapılacak ilk iş, ekip kurulmasıdır.

Geçmişte bu ekip beş kişiydi. Günümüzde ise iki kişiye kadar inmiştir.

Üç kişilik bir ekip doğrudur. Gösteri için çalışmalarına hazırlanacak olan, öncelikle lazım olacak tüm bilgileri edinmelidir.

Gösteri için gerekli hazırlık, şu başlıklar altında toplanabilir:

- Ekip
- Seçilecek oyun metni (Oral,2012:33).
- Bu oyun için gerekli tasvirler
- Sahne (Oral,2012:34).

2.2.4.Karagöz Oyunu Bölümleri

Karagöz oyunu 4 bölümden oluşmaktadır:

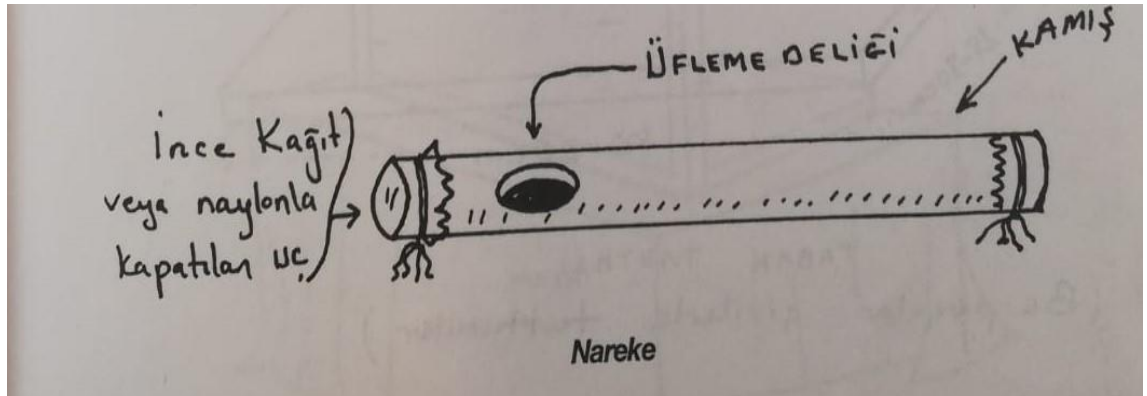
- 1.Giriş (Mukaddime)
- 2.Muhavere (söyleşme)
- 3.Fasıl
- 4.Bitiş

2.2.4.1.Mukaddime

Oyun başı perde ortasına göstermelik denen figürler ile başlar. Bu figürler, bir ağaç, vazoda bir çiçek, bir gemi, Zümrüd-ü Anka olabilir. Bu göstermelik kısa bir süre durduktan sonra Hayali veya Çırağın üflediği nareke adı verilen düdük çalınır. Bu düdüğün çıkardığı zırlıtlı ses ve tef ile beraber perdeden ağır ağır çekilir (Mutlu,2002:6).

Bu düdük iki ucundan kesilmiş bir kamıştır. Bu düdüğün bir ucuna cigara kağıdı yapıştırılmıştır. Üzerine ise çakı ile çentik açılmıştır (Oral,2014:3).

Şekil-4: Hayrettin İVGİN, Nareke Yapımı, 2000

Kaynak: İvgin, 2000: 11 (Karagöz ve Kukla Sanatımız).

Yardak tef çalar ve semai başlar. Şarkı ile Hacivat gelir. Ardından perde gazelini okur (Oral,2012:22)

Bahçe adlı oyundan Giriş' e örnek:

“HACİVAT – (Şarkı söyleyerek perdeye gelir.)

Amed nesim-i subh-dem tersem ki âzâreş küned

Tahrik-i zülf-i anbereş ez hâb bidâreş küned.

Cânân-i mâ cânân-i mâ rahmet bikün her cân-i mâ

An dem ki can ber-leb resed hem-râh kün imân-i mâ

Hay Hak! (Perde gazelini okur.)

nakş-i sun'um remz eder hüsnünde rü'yet perdesi

Hace-i hükm-i ezeldendir hakikat perdesi.

Sireti sûrette mümkündür temâşâ eylemek

Hâil olmaz ayn-i irfâna basiret perdesi

Her neye im'ân ile baksan olur iş âşikâr

Kılmış istifa cihâna hâb-ı gaflet perdesi

Bu hayâl-i âlemi gözden geçirmektir hüner

Nice kara gözleri mahve etti sûret perdesi

Şem'i aşka yandırıp tasvir-i cismindir geçin

Âdemi âmed-şüd etmekte azimet perdesi

Hangi zılla ilticâ etsen fenâ bulmaz aceb

Oynatan üstâdı gör kurmuş muhabbet perdesi

Dergeh-i Âl-i abâda müstakim ol kemteri

Gösterir vahdet elin kalkıkça kesret perdesi (teganniye başlar.)

Yâr, bana bir eğlence! Yâr, bana bir eğlence! Meded ey!

Lûtfeyle Hüdâyâ bana cânânımı gönder

Can mülkü harâb olmada sultanımı gönder Meded ey!"

Bu girişten sonra Karagöz yukarıdan atlar, kavga ederler ve Hacivat gider. (Dağ,2006:12-13).

Kısacası oyun şöyle başlar: Hacivat dualar eder, dileklerini belirtir. Bir arkadaşa ihtiyacı olduğunu ve bir arkadaşı olduğunu açıklar. İyi bilinen “Yar bana bir eğlence!..” şeklinde seslenmeye başlar. Rahatsız olan Karagöz, dayanamayıp Hacivat’ın üstüne atlar ve kavga ederler. Hacivat kaçır, yerde kalan Karagöz sızlanır, söylenir ve kalkar. Bu örgü kalıplaşmıştır (Oral,2012:22).

Özetlemek gerekirse; Karagöz seyirciye göre perdenin sağ üst köşesinden atlayarak Hacivat’ la kavga eder, kaçan ise Hacivat olur, Karagöz perdede yalnız kalır ve Hacivat’ ın gürültü patırtı etmesinden dolayı rahatsızlığını dile getirir. Karagöz’ ün öfkesi yatışınca Hacivat gelir ve muhavere bölümü başlar (Kudret,2004:16).

2.2.4.2.Muhavere

Hacivat'ın sahneye dönüşüyle beraber muhavere bölümü başlar (Oral,2012:23).

Karagöz ile Hacivat arasında geçen muhaverenin asıl oyunla hiçbir ilgisi yoktur. Bu bölüm okumuş kişi olan Hacivat'ın sözlerini, okumamış bir kişi olan Karagöz' ü yanlış anlamasıyla ya da yanlış anlar gibi görünmesiyle sürüp gider (Mutlu,2002:6).

Bütün bölümlerin iki baş kişisi olan bu iki arkadaştır. Bu iki arkadaş ana konu ile ilgili olan yada ilgili olmayan diyaloglara başlarlar: (Oral,2012:23).

“-Hayvan-ı natık. – Hamamcı Sadık.

-Suretin insan ama siretin hayvan. –Suratın insan ama sırtın hayvan.

-Öyleyse heceleyelim. – Nerede geceleyelim?

- Bu münasebetsiz hallerinden yüreğimin yağı eriyor. - Sen de yüreğini sıcak yere koyma.” (Kudret,2004:16)

Konusuna göre adlandırılan muhaverelerin bir kısmında da şiir açık açık vardır. İşte gel-geç muhavelerinden bölüm:

“Hacivat: Sırma saçlım, inci dişlim, hooş geldin.

Karagöz: Kel başlım, kazma dişlim sen de boooş geldin.

Hacivat: Bir bakışta beni yakıp gidenim, hooş geldin.

Karagöz: Bir tokatla fitili yutup gidenim, boooş geldin” (Oral,1996:43).

2.2.4.3.Fasıl

Gösterinin en uzun konulu bölümdür. Fasıl bölümünde Karagöz ile Hacivat'ın dışındaki bütün tiplerin de yer alır.

Seyircilerin en sevdiği bölümdür.

İnsanların dışında farklı canlı veya cansız tasvirler de görülür.

Geçmişte ve özellikle ramazan ayı boyunca aynı yerde gösteri yapmak için anlaşılan bir Karagöz sanatçısının 28 farklı oyun oynatabilmesi şarttı (Oral,2012:23).

2.2.4.4.Bitiş

Bitiş en kısa bölümdür. Hacivat “Yıktın Perdeyi Eyledin Viran, Varayım Sahibine Haber Vereyim Heman” diyerek sahneden çıkar. Karagöz ise şu sözlerle cevap verir: “ Her ne kadar sürç-i lisan ettikse affola, yarın akşam yakan elime geçerse vay haline” diyerek her ikisi de perdeden çekilir ve hayal perdesinde ışık karartılır (Mutlu,2002:7).

Ayrıca bitiş bölümünde oyuna kendine has kılık kıyafet, karakter ve şiveleriyle başka kişiler de dahil olur: Çelebi, Tiryaki, Beberuhi, Zenne, Rumelili, Arap, Laz, Kürt, Tuzsuz Deli Bekir, Kastamonulu, Ermeni, Kayserili, Frenk vb...(Kudret,2002:17).

Gösteriler devam edecekse, bir sonraki oyunun ismini duyururlar. Bu bölümün bir özelliği de bu bitiş konuşmalarından önce bir çenginin dans etmesidir (Oral,2012:23).

2.5.Gösteride Önceden Dikkat Edilecek Hususlar

Gösteri başlamadan önce de herhangi bir aksilik yaşanmaması için alınması gereken tedbirler vardır. İyi bir gösteri önceden düşünülmeli, tasarlanmalıdır (Oral,2012:124).

Hayali oyun saati gelince hayal tasvirlerini teker teker kontrol ettikten sonra salonun ışıkları kararır ve hayal perdesinin ışığı yanar (Mutlu,2002:5).

Karagöz’de oynatıcı ile seyirci arasında perde vardır ve birbirlerini görmezler. Hayalinin, tasvirlerin gölgeleri, duvara ve tavana kesinlikle vurmamalıdır.

Seyirci gelmeden önce ise mekanın en arkasından ses ve görüntü durumu kontrol edilmelidir. Oyun öncesi ve sonrası ile ilgili Karagöz hakkında kısa bilgilendirmeler yapılmalıdır.

Sahne önüne seyirci yığılamaması için önceden tedbir alınıp her gösteri sonrası seyircilerin düşüncesi öğrenilmelidir. Gösteri için karanlık bir ortam gerekli olduğu için oyun başlamadan bu durum bildirilmelidir (Oral,2012:124).

2.6.Gölge Oyununun Türkiye'ye Girişi

Gölge oyunun Türkiye'ye girişi ile ilgili olarak başlıca üç görüş vardır:

- 1.Gölge oyununun Orta Asya yoluyla gelmiş olması.
- 2.Hindistan'dan batıya göç eden çingeneler yoluyla gelmiş olması.
- 3.Batı medeniyeti yoluyla geçmiş olması (Göktaş,1992:7).

Bu bilgileri doğrulayacak kesin bir belge yoktur. Bu nedenle bu rivayetleri halk söylentilerinin sonucunda ortaya çıkan bir ürün olarak görebiliriz (Göktaş,1992:9).

Sabri Esat Siyavuşgil Karagöz üzerine uzun bir süre boyunca araştırma yapmıştır. Siyavuşgil gölge oyunun kökenini “Çin’ de değil Orta Asya’ da aramak gerekir” şeklinde dile getirir (Oğuz,1945:8).

Arkeolojik kazıların ardından ortaya çıkan eserler Karagöz ve Hacivat tiplerinin binyıllardan beri Türklere ait olduğunu ispatlar niteliktedir (Oral,2014:41). Bu bağlamdaki bakış açısı ise daha çok eski dönemlerle kıyaslanarak ön görülmüştür. Kesin bir bilgi olarak yansımamaktadır. Bu çıkarım şu şekilde yorumlanmış ve açıklanmıştır:

Hitit sanatı eseri olan “ Yazılıkaya” abidesindeki benzerlik göze çarpar. Erkek Tanrılarının duruşları, serpuştan, ayakkabılarına kadar bir çok yönüyle benzemektedir. Tanrı veya insan tasviri şeklindeki bu motifler Hacivat ile Karagöz motiflerine benzemektedir (Oral,2014:42).

Ayrıca Hacivat ile Karagöz Osmanlı Dönemi' nde ortaya çıktığında bu arkeolojik çalışmalar yapılmamıştı. Bu durum Hacivat ile Karagöz ve Hitit eserlerinin aynı düşünce, aynı kültür, aynı ırka sahip şahıslarca bulunduğunu düşündüren bir çıkarıma yönlendiriyor (Oral,2014:43).

Gölge oyunu ülkemize kesin olarak 16. Yüzyılda girmiştir. Hızla milli bir kişilik kazanmaya başlamıştır. Prof. Jacop, Türküsche Volkslitteratur isimli kitabında Mısır tarihinde bulunan bir takım bilgiler önderliğinde konuyu açıklamıştır. Tüm bu bilgiler ise Metin And tarafından yayınlanmıştır... 1517' de Mısır'ı ele geçiren Yavuz Sultan Selim, II Tumanbay'ın asılışını gölge oyunu olarak izlemiştir. Bu oyunu sergileyen hayaliyi ödüllendirerek İstanbul' a getirmiştir. Ayrıca 1612' de ise Öküz Mehmet Paşa'nın düğününe de Mısır'dan getirilen gölge sanatçıları vardır (Göktaş,1992:7-9).

Karagöz en görkemli zamanını Osmanlı İmparatorluğu döneminde yaşamıştır. Asırlar boyu küçüklerle büyüklerin ihtiyaçlarına güldürerek ve düşündürerek cevap vererek halkın hislerine bir nevi tercüman olmuştur (Oğuz,1945:12).

Gölge oyunu Yıldırım Beyazıt zamanında sayısız mukarreplerden olan Kör Hasan bu sanatta maharet kazanmıştır. Hükümdarın huzurunda bu oyunları en iyi şekilde sergilemiştir (Çeviren:Gökyay,1938:4).

Osmanlı cemiyetinin gösteri ihtiyacını gidermesi bütün örf ve adetlerle olayları perdeye aktarması sebebiyle önem kazanmıştır. Kanlı Nigar, Büyük Evlenme, Hamam, Şairler, Kanlı Kavak... oyunlarında İstanbul hayatının bütün eğlenceleri, düşünce ve inançları vardır (Oğuz,1945:13).

Birçok yazar ve araştırmacı Karagöz'ün önemini vurgulayan sözler söylemiş, yazılar yazmıştır:

“Karagöz, Türkten daha Türktür, Türklüğün temsilcisidir.” demiştir Prof. İsmail Hakkı BALTACIOĞLU

“Sizin Karagöz ve Orta Oyunu gibi Ulusal Hazinesiniz var. Bunlara dayanarak Ulusal Tiyatronuzu kurabilirsiniz ve büyük sükse yaparsınız. Karagöz ve Orta Oyunu değerli büyük hazinedir. İhmal ederse çok yazık olur.”

Carl EBERT (Ankara Devlet Konservatuarı Tiyatro Bölümü Kurucusu)

“Saçma Fransız komedilerine bakacaklarına Karagöz oyunlarına dikkat etselerdi ulusal bir Türk komedisi daha doğru bir yol bulacaktı.”

Dr. Ignacz KUNOS (Macar Türkolog) (Mutlu,2002:2).

BÖLÜM-III

HACİVAT İLE KARAGÖZ

Hacivat ve Karagöz ile ilgili bilgilerin derlendiği bu incelemede karakterlerin birçok özelliği bulunmuştur. Hacivat ve Karagöz günümüzde Ramazan eğlencesi olarak hatırlanmakta, hayatları bilinmemektedir. Gerçekte yaşayıp yaşamadıkları kesin olarak bilinmemekle birlikte haklarında birçok hikaye vardır. Öncelikle oyunlarda var olan karakterleri tanımakla başlayalım.

Karagöz, saf ve temiz ruhludur. Olayların ise gülünç taraflarını ustalıkla bulur. Zeki fakat okumamış, irfan sahibi Türk halkını yansıtır (Sevilen,1990:6). Okula hiç gimeyen Karagöz; hem patavatsız hem de beceriksizdir (Oral, 2014:19). Halk diliyle konuşmaktadır. Hacivat, Çelebi, Tiryaki gibi öğrenim görmüş olan kişilerin yabancı dil ve kurallarıyla kurduğu cümleleri, söylediği kelimeleri anlamaz, anlayabildiklerini ise anlamamazlıktan gelir. Böylece iki farklı zümrenin konuşmalarından doğan gülünçlükler doğar (Kudret,2002:21). Dilde, ahlakta, davranışlarda sürekli iyiden, güzelden hoşlanır (Sevilen,1990:6).

Karakter olarak cesur ve gözü pektir. Bu yüzden başı defalarca derde girer. Sonunda ise Hacivat'ın yardımıyla kurtulur. Hacivat'ın zıttı bir karakterdir. Türkçe'yi abartılı konuşan taşralı kişiler ile dalga geçer. Onların söyledikleri kelimeleri yanlış söyleyerek onları anlamamazlıktan gelir (Göktaş,1992:52). Karagöz Hacivat'ı anlamaz. Türkçe'yi bozuk konuşan ne dediği anlaşılmayan kişileri sevmez. Kendisine söylenenleri ya "hamhum" ya da "şaralop" şeklinde yanıtlar. Bilmeceleri, atasözlerini, insan adlarını, saygı, selam sözlerini Acem'in özene bezene söylediği şiir dörtlüğünü ses benzerliği yoluyla, taklit ederek hiçbir anlamı olmayan ses yığını yapar (Emeksiz,2001:143). Perdede her daim halkı temsil eder. Karısı ile sürekli başı derttedir. Hiçbir zaman doğru düzgün bir işi olmamıştır (Göktaş,1992:52). Hacivat'ın bulduğu işlerde çalışır: Canbazlar, Ezcahane, Kayık, Aşçılık, Salıncak, Yazıcı vb.

(Kudret,2002:21). Bulunan veya bulduğu işleri yüzüne gözüne bulaştırır ve geçim sıkıntısı çeker (Oral,2014:19).

Karagöz ile ilgili rivayetler vardır. Bunların en önemlileri şöyledir:

İsimleri: Karagöz Bali Çelebi, Bali Çelebi, Kambur Ahmet Bali Çelebi.

Bulunduğu yerler: Konya, Demirtaş, Samakof, Kırkkilise ve Sivrihisar.

Meslekleri: Konstantiniyye Tekfuru' nun habercisi, Kinetçi, İşçi ve Demirci.

Yaşadığı dönem: Konstantiniyye Tekfuru Koştanti, Sivrihisar Beyi, III. Alaaddin, Orhan Bey ve I. Beyazıt.

Giyiminde kırmızı renk ağırlıktadır. Bir kolu Hacivat'a tokat atmak için oynaktır. İşkirlak adı verilen bir şapkası vardır ve başa takıp çıkarılabilen şekildedir (Göktaş,1992:52).

Hacivat, az çok eğitim almış, medrese yeniliklerini bilen, konuşurken yabancı kelimeleri kullanan kişidir. Ayrıca her açıdan çıkarıcı bir karakterdir (Sevilen,1990:6). Kısaca Hacivat, karakter olarak Karagöz' ün tam tersidir (Kudret,2002:22).

Dil sürçmeleri ile terimli konuşmaları affetmeyen kişi Karagöz'dür. Bu nedenle diyaloglar komik bir şekilde ilerler.

Hacivat'ın söylediği amud-ı fıkari sözünü, armud-ı fukara anlaması ve yine Hacivat'ın şapka yerine serpuş aldım demesine, Karagöz'ün, 'Sarhoş oldunsa bana ne?' diye karşılık vermesi buna örnektir (Sevilen,1990:9).

Hacivat okumuş bir kişiliktir. Karagöz' e göre konular hakkında daha çok bilgi sahibidir. Nabza göre şerbet verir. Konuşmasında Arap ve Fars dilinin etkisi bulunur. Üstelik Hacivat, bir Afyon tiryakisidir. Bu durumu kendisi de doğrulamaktadır. Genellikle aracılık, komisyonculuk yapmaktadır. İşletmesini ve evini kiralamaya çalışan veya kiralık hane, iş arayanlar Hacivat'tan yardım ister (Göktaş,1992:53). Karagöz' e iş bulur ve hiç çalışmadan bu kara ortak olur. Emlak sahibi olan Çelebi' nin güvenliğini sağlayarak Çelebi' nin işlerine bakar (Kudret,2002:22).

Her oyunda Karagöz'den dayak yemesine rağmen yine de ondan vazgeçemez.

Giyiminde yeşil renk hakimdir. Şapkasına Börk denilir. Şapkasından aşağıya sarkan şeride Taylasan denir. Hacivat ile ilgili rivayetler bulunan rivayetler şöyledir:

İsimleri: Evhaüddin Çelebi, Hacı İvaz, Hacı Evhad, Efelioğlu Yörükçe Halil.

Yaşadığı yer: Bursa.

Meslekleri: Attar, Irgatbaşı, İşçi.

Yaşadığı dönem: Sultan Orhan, I. Beyazıt (Göktaş,1992:54).

Fakir bir kahve salonundan ihtişamlı saray salonuna kadar sesini duyurmuş olan bu oyun; Hacivat'ın medrese görmüş edepli tavrında ve lugatında kendini bulmuştur. Kendi görüntüsü ve ulu orta her şeye karışan Karagöz de küçük gördüğü halkı seyredip onunla alay etmiştir. Diğer yandan da aralıksız iskemlelerin olduğu bir kahvenin basık çatısı altında oynanan bu oyunda halk, dilini hiç anlamadığı ve riyakar tavırlarından dolayı tiksindiği Hacivat'la alay etmektedir. Karagöz' de kendinden parçalar bulan halk Hacivat'a indirilen şamarda da yüksek ve aristokrat tabakaya taşınan öcün öfkesini bulundurmaktadır (Oğuz,1945:12).

Levent Kazak'ın senaristliğini yapmış olduğu 'Hacivat ve Karagöz Neden Öldürüldü?' filmi ele alacak olursak, Arapça ve Farsça'yı bilen Hacivat'ın asıl ismi Hacı İvaz'dır. Fakat kendisine Hacivat denilmektedir. Eşrefoğlu Beyliği'nin son elçisidir. Şehir menşeilidir ve eğitilidir. İşi sebebiyle fazlaca yer gezmiştir.

Karagöz ise annesi Kam Ana ile yaşayan Şamanist bir göçebe'dir. Bir kulağı duymadığı için söylenenleri eksik ya da yanlış anlar. Bu ikilinin karşılaşmaları, Moğol baskısından bıktığı için yerleşik hayata geçmek isteyen Karagöz'ün Bursa'ya gelmesiyle başlar. Karagöz'ün Altun adını verdiği buzağısının ölmekte olduğunu gören Hacivat, Karagöz'ü kandırarak ucuz bir fiyata buzağıyı alır. Bu şekilde başlayan karşılaşma kurnaz olan Hacivat ve saf Karagöz arasındaki komik ve atışmalı diyaloglarla devam eder.

Filmin başında Kam Ana' ya, Osuruklu adındaki cin ün salacak insandan bahseder. Bu insanın kim olduğunu merak eden Kam Ana bu kişinin Karagöz olduğu cevabını alır. Ayrıca Karagöz gibi göbek deliği olmayan bir kişi ile karşılaşılacağı ünleneceklerini söyler. Filmde Karagöz demirci ustasıdır.

Filmde Hacivat ile Karagöz'ün öldürülüşünü, geciken cami inşaatına bağlanmamıştır. O dönemin siyasal ve toplumsal yapısıyla ilgili eleştiri ve iğnelemelerine dayandırarak anlatmıştır. Hacivat ile Karagöz'ün eleştirilerinin odaklandığı ve halkın ilgisini çeken eleştiri ve iğnelemeleri riskli gören yönetici, oligarşiyle ortaklaşarak Hacivat ile Karagöz'ün sonunu hazırlamıştır (Aça vd.,2009:16).

Anlatılan hikaye Ezel Akay'a aittir. Filmin senaryosuna ait kurguları, Hacivat ve Karagöz karakterlerini kullanarak düzenlemiştir. Filmde geçen Hacivat ve Karagöz konuşmaları bilinmekte olan Karagöz kitaplarında geçmemektedir (Hacıoğlu,2010:36).

3.1.Hacivat Ve Karagöz İle İlgili Rivayetler

Hacivat ve Karagöz ile ilgili dillerde dolaşan aslı kesinleşmemiş olan birçok rivayet mevcuttur. Farklı zamanlarda yaşamış oldukları yönündeki söylentiler, dilden dile dolaşmış, o nedenle de haklarında kesin ve net bir bilgi bulunmamaktadır.

İlk defa Evliya Çelebi Karagöz' den "Karagöz İstanbul tekfurı, Hacivat ise Bursalı Hacı İvaz" olarak bahseder (Oğuz,1945:10).

Gezgin Evliya Çelebi, ünlü "Seyahatnâme" sinde Karagöz ile Hacivat'ı İstanbul ve Bursa merkezli tarihî şahsiyetler olarak göstermiştir ("Sanal",t.y.:54). Zamanın hayal tiyatrosuna ait en önemli bilgiyi bizlere Türk gezgini Evliya Çelebi, Seyahatnamesinin on birinci cildinde yer vermiştir (Oğuz,1945:6).

Evliya Çelebi'nin rivayeti ise şöyledir: Karagöz, Bizans İmparatorunun habercisi olup asıl adı Sofyozlu Mehmet Balı Çelebi'dir. Bu kişi imparatorun mektuplarını Selçuklu Sultanı Alaeddin Keykubat' a taşımış ("Sanal",t.y.:54). Seyahatname' de Alaeddin-i Selçuki diye bahseder. Anadolu Selçuklu Devleti

tarihinde üç tane Alaeddin bulunmaktadır: I Alaeddin Keykubat (hük. 1192-1237), II. Alaeddin Keykubat (hük. 1239- 1254), III Alaeddin Keykubat (hük. 1277- 1302). Bu nedenle Alaeddin-i Selçuki derken hangi Alaeddin olduğu belli değildir (Kudret, 2004:12).

Hacivat ise Selçuklu Türklerinden olup Efeli oğlu Yörükçe Halil adındaymış. Onun görevi de Selçuklu Sultanının Mekke ve Medine'ye gönderdiği mektupları taşımakmış. Bu iki postacı, seyahatlerinde birbirleri ile karşılaşınca şakalaşır çevresindekileri bol bol güldürürlermiş. Hacivat bir gün, Medine' den dönerken Şam dolaylarında haydutlar yolunu kesmişler ve onu öldürmüşler. Hacivat'ın köpeği sahibinin katillerini ortaya çıkarmış. Haydutlar yakalanarak cezalarını çekmişler. Evliya Çelebiye göre; bu olay Anadolu'da duyulur ağızdan ağıza dolaşır. Bir sanatçı Karagöz ve Hacivat'ın görüntülerini deri üzerine işler, oynatır ('Sanal', t.y.:54).

Evliya Çelebi Karagöz' ün çingene olduğunu iddia etmiştir. Karagöz sahneye çingene selamıyla çıkmaktadır. Çingenerin uğraş verdiği demircilik işleriyle meşgul olup süpürge bağlamakla da övünür (Çeviren:Gökyay,1938:4). Canbazlar oyununda ise ipten düşüp ölen Karagöz' ün cenazesinin çingener tarafından kaldırılmış olması bu iddiayı kuvvetlendirmektedir (Kudret,2002:21).

Evliya Çelebinin anlattığına göre, 1623 yılında yapılan şenlikte bol bol gölge oyunlarına yer verilmiştir ('Sanal', t.y.:54). Haftada iki defa Sultan IV. Murat' ın huzurunda gölge oyunu sergileyen Kör Hasan' ın oğlu Mehmet Çelebi' den hayranlıkla bahsetmiş ve onu alim, Farsça, Arapça dillerine hakim bir kişi olarak anlatmıştır (Oğuz, 1945: 6). Hatta Sultan IV. Murat devrinde pek çok gölge oyunu ustaları yetişmiştir ('Sanal', t.y.:54).

Çin rivayetine göre, İmparator Wu, karısını kaybetmiştir. Bu nedenle karısına büyük bir aşk besleyen imparator mateme kapılmıştır. Ama bir türlü kendini avutamamıştır (Sevilen,1990:1).

Bir Çin sanatkarı da vefat eden imparatorun eşini andıran birini beyaz bir perdenin ardından geçirmiştir. Perdeye düşen gölgenin vefat eden kraliçenin ruhu olduğunu dile getirerek imparatorun acısını dindirmek için uğraşmıştır .Bu buluş ise

Çin’ de gölge oyununun icat edilmesine ve bu sanatın ilerlemesini sağlamıştır (Sevilen,1990:2).

Bu rivayet gölge oyununun kaynağını Çin’ de olduğunu iddia etmektedir. Değişik rivayetlerce oyunun kaynağı Çin’de değildir. Bu rivayete göre oyunun kaynağı Hindistan’ dadır. Bu iddianın sebebi ise Eski Hint’ ten Cava’ya aktarılıp yaygınlaşan gölge oyunu ile ilgili eski Hint efsanelerinden çizgilerin bulunmasıdır (Sevilen,1990:3). Ölümleri matem yaratan şahısların hayallerinin perdeye gölgelerini düşürerek yaşatılmasının başka bir söylentisi de Türklere aittir (Sevilen,1990:2).

Rivayetin bazı örneklemelerinde I. Bayezit ile Orhan Gazi’ nin adlarının yan yana bulunduğu görülmektedir (Aça,2009:11). Bir başka rivayet ise, Hacivat ile Karagöz Orhan Gazi döneminde yaşamıştır. Aynı dönemde Bursa’da yapımakta olan bir cami inşaatında Karagöz demirci, Hacivat ise duvarcı olarak çalışan iki işçiyimş. Ancak bu ikilinin anlattığı komik durumlar nedeniyle cami inşaatı bitmek bilmiyormuş (Sevilen,1990:2). İşçiler de işlerini güçlerini bırakıp sürekli bu ikiliyi izliyorlarmış (Dağ, 2006:10-11). İkilinin yaptığı mizah en uç noktalara ulaştığı anda sonları gelir. Hacivat ve Karagöz’ün kellesi vurulur (Hacıalioğlu,2010:15). Fakat Sultan Orhan, çok fazla zaman geçmeden pişman olmuştur. Acı çekmekte olan Sultanın imdadına Şeyh Küşteri yetişmiştir. Sultan Orhan’ın üzüntüsünü azaltmak için Şeyh Küşteri, bir perde kurmuştur. Hacivat ile Karagöz’ün tasvirlerini deriden yapmıştır.

Bu karakterlerin şaka ve konuşmalarını perdenin arkasında canlandırmıştır (Kudret,2004:12). Bu şekilde Şeyh Küşteri gölge oyununun ülkemizdeki mucidi olmuştur (Sevilen,1990:2).

Tüm bu söylentilerden başka olarak bu şahısların göbek delikleri olmadığı görüşü ise başka dikkat çeken bir durumdur. Bu neden de efsanevi ve hayali tipler olma ihtimalini düşündürmektedir. Bu vaziyet ise Hacivat ile Karagöz’ün, aslında var olmadıkları, halk veya sanatkarların hayal ederek bu karakterleri yarattığı düşüncesini doğurmaktadır (Aça,2009:12).

Gölge oyunu 17. yüzyılda kesin şeklini ortaya koymuştur. Lale Devri'nde ise genişçe yer verilmiştir. 19. Yüzyılda önem kazanmıştır. Ancak Karagöz Cumhuriyet Dönemi'nde sinema ve tiyatronun yayılmasıyla zayıflamaya başlamıştır. Tüm bunlara rağmen bugün yine de var olma çabasına devam etmektedir ('Sanal',t.y.:54).

Karagöz sanatı hakkında tartışmaya yol açan konulardan bir tanesi de Yunanlılara ait olduğu yönündedir. Ancak bu görüşü Eski konservatuvar tiyatro bölümü şefi Prof. Nurettin Sevin tam tersi yönde yani Türklere ait olduğu konusunda ispatlamıştır. “ The Experiment in International Living” in 20. Uluslararası Genel Kongresine katılmış ve 27 ülke delegeğine Tarabya Oteli' nde Karagöz oynatmıştır. Uluslararası kültür hizmetlerinde kongreye katılan 200 delegeye Prof. Nurettin Sevin “Karagöz' ün Yazıcılığı” oyununu, kurduğu perdede sergileyerek Yunanlılara ait olmadığını kanıtlamıştır (Oral,2014:15).

3.2.Tasavvufi Açıdan Karagöz

Tasavvuf ruh ile nefis saflığını kendine esas alır. Bununla birlikte sufinin kendisini bildiği kadarıyla Yaradan'a yakınlaşacağı tasavvufi bilgiler verir. Kişinin kendini bilebilmesi önemlidir. Yani nefisini veya benliğini bilebilmesi ön şarttır. Tasavvufta sadece bir benlik vardır. O da mutlak hakikat olan Allah'tır. İnsani benlik de onun sadece ortaya koyduğu görünüm olarak algılanmaktadır (Şahin,1995:184-186).

Karagöz gösterilerinin hepsi, Allah'ın övülmesiyle başlayıp, dua ile bitmektedir. Hacivat, gösteriyi besmeleyle başlatır. Secde pozisyonunda yere kapanır. Perde gazellerine giriş de bu yönüyle dikkat çekmektedir. Allah' ın Kur'an'da geçen adlarından olan 'Hayy' ve 'Hakk' isimleri kullanılmaktadır (Şen,2016:192).

Karagöz, cansız karakterlerce oynatılan bir oyundur.

Karagöz doğrudan insan eğitimini ele alan arifler, çocuklar ve cahillere hitap eden islam-sanat felsefesinin temelidir. Herkes kendine uygun olanı seçer ve çıkarımlarda bulunur.

"Perdeyi kaldır gözden, ibret al sen bu sözden

Perdeyi sanma bezden, kemalattır perdemiz!"

Bu dizelere göre, insanın dünya ile dünyada olanları perdenin arkasından görür. görebildiklerinin gerçeğin ancak bir kopyası olduğunu iddia eder. Karagöz oyunlarının karşılaşılan bu yönü, karagöz ile gölge oyunlarının, perde arkasından izlenilme düşüncesiyle denk düşer. (Şen, 2016: 189).

Karagöz'ü Türk kültürüne mal eden Şeyh Küşteri bu oyunla görmeyenlerin cahilliğine yabancı olmayan tanıklar ve evliyanın görmelerine doğru alışık olduğumuz kendi şahsiyeti olmalarına ne güzel işaret etmiştir. Öyle değil mi ya? Cahiller gördüklerini gölgelerden bilirler. Bir Arnavut' un Şirin ile Ferhat' ın arasına giren cadıya tabancayı çektiği gibi.

Şuhut ehli ise onu oynatandan yani hareket ettirenden bilir. Halbuki hakikat ehli perdenin arkasına girer ve oynayanı da oynatanı da bizzat gördüğünden bütün o suretlerin birer kukladan ibaret olduğunu anlayarak kendisi de orada bir suret olup gider.

Karagöz gösterilerine bağlı şahıs ve zümrelerce sakıncalı ve günah ayıplı düşüncesiyle karşı gelinmiştir. Aslında perde, oynatıcı ve kuklalardan oluşan gösteri tasavvufun tanıtılmasında ve anlatılmasında nasılda böyle nadide bir etki gösterebiliyor? Bu suallerin cevabını bulmak adına hem Karagöz oyunlarını hemde perdesini ele almak gerekiyor. Bununla ilgili olarak Ünver Oral "*...müstehcenlik Karagöz'de değil, Karagöz oynatandadır. Geçmişte Galata Köprüsü altındaki kahvehanelere gelen gemiciler vardı. Gemicilerden para kazanmak isteyen çoğu gayrimüslim sanatçılar, burada ve zengin evlerinde müstehcen gösteriler yapıyordu. İstanbul'a gelen yabancı seyyahlar bunları seyrediyor ve seyahatnamesine yazıyordu. Bunları okuyanlar da Karagöz müstehcen diye bahsediyor*" şeklinde belirtmiştir ('Sanal', 2019).

Gösteriden evvel perde ışıksızdır sahnede sessizdir, sonra perdenin ardından mum yanarak aydınlatır. Işıksız olan perdede hareket vardır bir yaşam vuku

bulmuştur. Nazım,melodiler ve hareket eden uzavlarıyla insan ve hayvan figürlerinin yansımaları perdeye vurur. Karakterlerimiz laklak eder,kıkırdar,üzülür,sinirlenir, kavga eder ve arkadaşlık yaparlar. Bu dünyadaki gerçek hayatıdır bir yansımasıdır Karagöz perdesi. Ama bir vakit sonra sahne kararır, herşey son bulur. Fakat oynatıcı can verdiği o dünyayı karartmıştır. Kolay olarak anlaşılabilir bu gösteri kendi içinde sualleri olan güzel bir örnektir. Dolayısıyla bu gösteri ismi felsefe veya tasavvuf olmasada dünyanın var oluşu işleyişi ve nihayetlerinin düşündürülmesiyle direkt ilgili bir olaydır,gerçek fikirdir. Bu noktada tasavvuf sahasının ilgisini çekmektedir (Kılıç,2018: 4-5).

Oyunun mucidi kabul edilen Şeyh Küşteri ilmi öğrencelerle de paylaşmış. Şeyh Küşteri dersin sonunda ise bir suale maruz kalmış:

"Usta bize ve yoldaşlarına herşeyi anlattınız. Ahireti anladık ama ahir zaman ve yaşam nedir?"

Bu konuşma üzerine Şeyh sarığını ve perde kurar. Perdenin köşeleri şeriat, tarikat, hakikat ve marifet beceri köşeleridir. Her kenarı üç parçaya ayırarak on iki imamı işaret eder. Peşisıra meşale yakar, elini gölgesini perdeye yansıtır. "İşte şu gördüğümüz perde dünyadır. Arkasında yanan meşale ise ruhtur. Şu elimin gölgesi ise cisimdir" der. Elimini yansıması cisimdir diye beyan eder. Meşaleyi söndürür. Meşale yani ruh son bulunca yansıma kaybolur.yaşam budur ruh sönerse cisim kaybolur.Gerçek olan sadece perdedir. Yalnız perde baki kalır. Perde dünyadır. İnsanlar bu dünyada birer düştür.

Dünyanın perde, insanların ise oyuncu olma düşüncesi bazı kültür ve inançlarda özümsemişi gibi tasavvufta da özümsemiştir. Perdede gördüklerimiz ve işittiklerimiz perde ardında bulunan üstadın gelir. Gerçek anlaşılırsa herşeyin perde ardındaki yanılmadan mevcut olması gerçeği anlaşılır. Bu hakikat bilinmezse seyredilenler hayatımıza gerçek gibi yansır. Aslında söylevlerde anlatılan gerçek başkadır.

Sufilerin gölge oyununa bu açıdan açıklamalarına, İbn Arabî'nin yorumu şu yöndedir: *"Onların ne sebepten gaflete düşüp aldandığını anlarsın. Bu mecliste çocuklar ferahlanır ve neşelenirler. Gafiller de bu meclisi bir eğlence ve oyun zannederler. Alimler ise ibret alır ve bilirler ki, Allah bunu bir sembol olarak ortaya koymuştur."* (Şen, 2016:191).

Yakın zaman sufilerinden Kenan Rıfâî'nin konuyla alakalı yorumu şöyledir: *"Karagöz oyununda Şeyh Küşteri, cahillerin cehlini ehl-i şuhudun ve evliyanın irfanını, ehl-i tarikin de kendilerini mana ile aynileştirmelerini sembolize eder. Cahiller, oyunda gördükleri fiil ve hareketleri perdeye akseden gölgeden bilirler. Ehl-i şuhud ise o suretlerin hareketlerini oynatandan, bu suretleri hareket ettirenden bilirler. Ehl-i tarik perdenin arkasına girerler; bütün o suretler yok olur; kendileri de bir suret olurlar."* (Kılıç,2018:9).

Yani cahiller oyundaki şeyleri perdeye düşen yansımadan bilirler. Bilgili insanlar ise o figürleri oynatandan bilirler. Çocuklar ise Karagöz sayesinde rahatlayıp neşelenirler.

3.3.Şeyh Küşteri

Şeyh Küşteri, Buhara' nın Küşter kasabasından gelen ve Bursa' ya yerleşen, bilgili ve mutasavvıf bir Türk Şeyhidir (Oral,2014:24).

Orhan Gazi döneminde Bursa' da yaşamıştır. Mezarı ise bugün Bursa' da hükümet yolundadır.

Şeyh Küşteri, büyük Türk mutasavvıfı Ahmedî Yesevî tarikatına üyedir. Bursa' ya geldiği zaman Kara Şeyh mahallesine yerleşip bir zaviye kurmuştur (Oral,2014:24).

Kimi araştırmacılar ise Şeyh Küşteri' nin, İran' da Şüşter yada Küşter adlı bir yerde doğup Sultan Orhan zamanında Bursa' ya yerleşmiş evliyadan, eser sahibi bir kişi olduğunu belirtiyor. Bir başka kaynak, adının Bağdat' ta bir mahalle olan Tüster' den geldiğini gerçek adının Abdullah Tüsteri olabileceğini söylerken bir diğeri

Mehmet Küşteri Dede olarak geçtiğini, Bursa' daki mezarın yeni olduğunu belirtiyor (Karagöz Evi Notları)

Şeyh Küşteri en çok bilinen rivayete göre Türklerdeki gölge oyunun bulucusudur. Sultan Orhan Hacivat ile Karagöz' ü işçileri güldürdükleri ve bu nedenle cami inşaatını geciktirdikleri için idam ettirmiş ve sonra da pişman olmuştur. Sultanı teselli etmek ve Hacivat ile Karagöz' ün hatırasını yaşatabilmek için Şeyh Küşteri bir icat yapmıştır. Başındaki sarı perde yaparak arkasında ışık yakmış ve papuçlarını ellerine takıp perdede Karagöz ve Hacivat gibi canlandırmıştır. Bu iki arkadaşı kendisini sık sık ziyarete geldiği için gayet iyi tanımıştır (Oral,1996:32).

Karagöz' de beyaz perdedeki hayal şeklindeki tasvirlerde insanlığın yaşadığı hayattır. Şeyh Küşteri işte bu maksatla Karagöz oyununu icat etmiştir (Oral,2014:25).

Diğer rivayette ise Şeyh Küşteri, Türk gölge sanatının bulucusu değil, Hacivat ve Karagöz' ün perdeye baş kahramanlar olmasına sebep olan kişidir. Çünkü Türklerde daha önce bu oyunun oynatıldığına dair tam olarak belge ve bilgi yoktur (Oral,1996:32).

Gösterilerin sergilendiği bez beyaz perdeye hayal perdesi denmesinin yanı sıra öncüsü olarak kabul görmüş olan Şeyh Küşteri' nin ismine dair Küşteri Meydanı da denmektedir (Oral,2014:6).

3.4.1900' lü Yıllardan Günümüze Kadar Geçen Zamanda Hayatta Olan Ve Olamayan Hayalilerimiz

Aşağıda hayatları anlatılan hayalilerimizin resim sanatına, çizerliğe ilgisi olanların sayısı fazladır. Bu durum Karagöz ve Hacivat' ı resim sanatıyla ilişkilendirmemizi açıklar niteliktedir. Gözle görünür durumda olan hayalilerin bu yeteneği bir tesadüf olamaz.

3.4.1.Hayali Küçük Ali “Muhittin Sevilen”

1886’ da İstanbul’ da doğmuştur. Hayali Küçük Ali’ nin gerçek adı Mehmet Muhittin Sevilen’ dir (Mutlu,2002:26).

İstanbul’da Davutpaşa Rüştüyesini tamamlar. Ardından çalışmak için P.T.T dairesinde işe başlar. 1. Dünya savaşında askere alınmıştır. terhis olunca da yeniden eski işine başlamıştır. Ankarada Paket Postahanesi memuruyken 1944’de emekliye ayrılmıştır (Borcaklı,1975).

Karagöz sanatına ilgisi 7 yaşlarında başlayan ustamız devrin Karagözcülerini seyrederek çocuğunu geçirmiştir. Bu mesleği seçmesindeki en büyük destek Saffet Efendiden gelmiştir (Mutlu,2002:26).

İzlediği karagöz ustaları sayıca fazladır. Hayali Ömer Efendi, Hayâlî Memduh Bey, Hayâlî Arap Cemal Efendi, Hayali Sobacı Ömer Efendi, Hayâlî Nazif Bey, Hayâlî serçe Mehmet Efendi, Hayali Arap Ömer Ağa ve Hayali Behiç Efendi bunlardandır (Borcaklı,1975).

Meşhur ustalardan Hayli Saraç Hüseyin’in yanında Karagözcülüğe başlamıştır. İlk Karagöz oyununu 1900’de 14 yaşında Fatih’in Draman Mahallesi’nde oynatmıştır. Oynadığı “Hımhımlı Mandıra” çok beğenilmiştir. Hayali Küçük Ali takma ismini o zaman almıştır ve bu adla ün salmıştır (Borcaklı,1975).

60 yıla yakın bir zaman Karagöz oynatmıştır. Üstelik bu oyunun üstatları arasında yer alan Hayali Küçük Ali 2 yıl Ankara tiyatrosunda Karagöz oyunu oynatmıştır (Mutlu,2002:27).

Bu oyunun üstatları arasında yer alan Küçük Ali, son on yılını evinde yorgunluk ve hastalıklarla savaşıarak geçirdikten sonra 7 Aralık 1974 Cumartesi günü aramızdan ayrılmıştır (Borcaklı,1975).

Küçük Ali’nin üçü kız, biri erkek olmak üzere dört evladı ve 15 den çok torunu vardır (Borcaklı,1975).

Torunlarından Erhan Ergüler ve Tuncay Tanboğa dedelerinin sanatını devam ettirmişlerdir (Mutlu,2002:27). Tuncay Tanboğa, Torun Çelebi takma adını kullanmaktadır (Borcaklı,1975).

3.4.2.Hadi Poyrazoğlu

1903 yılında Midilli Adası'nda doğmuştur. Küçük yaşta anne ve babasını kaybettiği için teyzesinin yanında büyümüştür (Mutlu,2002:28).

Ramazan aylarında Fatih, Aksaray, Karagümrük'te kurulan perdelerde oynatılan Karagöz ve Kukla oyunları onu çok etkiler ve büyük hayranlık duyar ('Sanal',2019).

9 yaşında iken Karagöz Saffettin yanında kukla oynatmayı öğrenmiştir. Daha sonra Hayali Küçük Ali'nin yanında çalışmalarını sürdürmüştür (Mutlu,2002:28).

Gölge oyunu oynatmaya başlayan Hadi Poyrazoğlu, Hokkabaz Marko tarafından da Hokka sanatını öğrenir. Şevki bey, Ahmet bey, İsmet Fahri bey, Naşit bey ve İsmail Dümbüllü'nün ekiplerinde Tuluat gösterilerine oyunculuk yapar ('Sanal',2019).

Atatürk, İsmet İnönü, Celal Bayar, Cemal Gürsel'in huzurunda Karagöz ile Kukla oynatmıştır. 1951 tarihinde Ankara'ya yerleşerek Cebeci Dört Yol Aile Bahçesinde kukla oynatmaya başlar. Ayrıca bahçenin idareciliğini ve sunuculuğunu yapar (Mutlu,2002:28).

Hadi Poyrazoğlu yardımcıları Kemal Şakrak ve Kemal Derebeyoğlu'nun ölümünden sonra 1958'de Ankara Cebeci Dört Yol'da Türkiye'de ilk defa Kukla ismini taşıyan kukla Kebap Salonunu açar 1959 ve 1960 yıllarında Kukla Oyunları adında iki de kitap yazmıştır. 1996 yılında sanata yaptığı katkıları nedeniyle UNIMA Geleneksel Türk Tiyatrosu Hizmet Ödülü'nü almaya hak kazanmıştır ('Sanal', 2019).

Hadi Poyrazoğlu, Karagöz, kukla ve tuluat sanatı konusunda herkese yardıma koşan kaynak olan bir kişiydi. Sanatçı 17 Ocak 2000 tarihinde aramızdan ayrılmıştır (Mutlu,2002:28).

3.4.3.Talat Dumanlı

1899 tarihinde İstanbul’ da doğan sanatçı sinemadan önce eski tiyatro ve Karagöz sanatıyla ilgilenmiş bir oyuncudur (‘Sanal’,2019).

Oyunlarında Kukla ve Karagöz’ ü birleştirip Tuluat temsillerini kuklaya aktarmıştır. 2002’e yakın kuklası olup el kuklası tipindeki oyunları oynamaktadır (Mutlu,2002:28).

Özellikle Hababam Sınıfı serisi filmlerinde can verdiği Sıtkı Hoca ve Bizim Aile filmindeki Talat usta karakterleriyle bilinmektedir (‘Sanal’,2019).

Küçük yaşlarda Karagöz oynatmaya ilgi duyarak Hafız Ahmet’ ten Karagöz oynatmayı öğrenmiştir. Daha sonradan kula oynatmayı da öğrenen sanatçımız Karagöz ve Kukla oyunu olarak 70’ e yakın oyun repertuvarına sahiptir.

1972 tarihinde Fransa’nın Charlevil kentinde yapılan Dünya Kukla Festivaline katılmış ve ülkemizi temsil eden sanatçı 1982 yılında İstanbul’ da vefat etmiştir (Mutlu,2002:29).

3.4.4.Nevzat Açıkgöz

Nevzat Açıkgöz 1942 yılında İstanbul'da doğmuştur. Babası İrfan Açıkgöz (Hayâlî Camcı İrfan 1893 - 23 Ocak 1963) ve Şükrü Yesukay'dan Karagöz ve Kukla oynatmayı öğrendi (‘Sanal’,2019).

Aynı zamanda başarılı bir sinema sanatçısıdır.

Geleneksel Türk Tiyatrosu’ nun Karagöz Kukla, Orta Oyunu, Hokkabazlık alanlarında yaptığı başarılı gösteriler sonucu Yapı kredi Bankası Kukla Karagöz Tiyatrosunu yönetmeye başladı. Ağaç , kağıt hamuru ve naylon gibi malzemelerden yapılmış 300’ e yakın ipli kuklası vardır (Mutlu,2002:31).

1981'de Paris'te Karagöz ile Ortaoyunu gösterileri sergiler. 1982 yılında Fransa Charleville-Mézières' de UNIMA merkezinde sanatçılara yaptığı gösteri ile büyük ilgi toplamıştır. 1985'te ise Japonya'da kukla gösterileri beğeni toplar (‘Sanal’,2019).

Ölmeden önce “ Bu dünyada Katırcılarla Karagözcülere yer yok” diyerek kırgınlığını dile getiren sanatçı 10 Eylül 1989 yılında vefat etmiştir (Mutlu,2002:31).

3.4.5.İhsan Dizdar

1925 yılında Üsküdar da doğdu ve Üsküdar Halk Evi Tiyatro Bölümünde tiyatroya başladı (‘Sanal’,2019). İsmail Dümbüllü Tiyatrosunda bir müddet oyun oynadı ve ardından Zeki Alpan, Nevzat Açıkgöz Orta Oyunu gruplarında çalıştı (Mutlu,2002:32).

Kültür Bakanlığı'nın yaptığı tüm festivallerde yer alan Dizdar, 1996 yılında Geleneksel Türk Tiyatrosu Hizmet Ödülü'nü aldı (‘Sanal’,2019).

25 Şubat 2000 tarihinde aramızdan ayrılmıştır (Mutlu,2002:32).

3.4.6.Tuncay Tanboğa “Torun Çelebi”

1937'de İstanbul'da doğan Tuncay Tanboğa, Hayalî Küçük Ali'nin torunudur (‘Sanal’, 2019). Karagöz sanatına 8 yaşında ustasının yanında başlamış, 14 yaşında Hayali unvanını almıştır. Hayali Torun Çelebi ismi ustası tarafından verilmiştir (Mutlu,2002:33).

Torun Çelebi yurt içinde yaptığı gösterilerin yanı sıra, yurt dışında K.K.T.C., Fransa, Almanya, Amerika, İtalya, İspanya, Belçika, Yunanistan, Japonya, Hindistan, Finlandiya, Hollanda, Özbekistan ve Tayvan'da da Karagöz ve kukla gösterileri; sergiler, atölye çalışmaları ve konferanslarla Türkiye'yi temsil etti (‘Sanal’,2019). Bu gösterilerde çeşitli ödüller ve madalyalar kazandı. Yaptığı Karagöz tasvirleri ile 1976 Münih El Sanatları Fuarı'nda da Altın Madalya almıştır (‘Sanal’,2019).

Sanatçı 24-30 Haziran 1996 tarihleri arasında Macaristan' da düzenlenen UNIMA Kongresindeki çalışmalarından dolayı UNIMA Şeref Üyesi seçilmiştir. 6 Ocak 1997 tarihinde ise aramızdan ayrılmıştır (Mutlu,2002:34).

3.4.7.Tacettin Diker

31 Mayıs 1923 yılında İstanbul’ da doğan sanatçımız İstanbul Erkek Lisesi mezunudur. T.C. Ziraat Bankasında 25 yıl çalıştıktan sonra kendi isteği ile emekli olmuştur (Mutlu, 2002: 36). İrfan Açıkgöz, Nurettin Sevin ve Ragıp Tuğtekin’ in açtığı kurslara katılarak Karagöz yapım ve oynatım icazetini almıştır (‘Sanal’,2019).

1974 yılında Kültür Bakanlığı’ nın açtığı Karagöz yapım, oynatım ve Karagöz oyunlarını yenileme kursunda öğretici olarak çalışmıştır (Mutlu,2002:36).

Halk tiyatrosu geleneğini iyi bilen sanatçı, oyunları güncellemiş, çocuklara dönük bazı yenilikler getirmiştir. Birden fazla yardakla oyun oynatarak, aynı anda perdede çok sayıda tipi bulundurarak hareketlilik sağlamıştır (‘Sanal’,2019).

Kültür Bakanlığının İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Güzel Sanatlar Bölümü ile 1990 yılında Çocuk Vakfının açtığı Karagöz yapım oynatım kurslarını yönetti (Mutlu,2002:36).

Yurtiçi- yurtdışı çalışmaları, yurtiçi TV- yurtdışı TV çalışmaları ve aldığı ödüller sayıca fazladır.

Tacettin Diker 31 Mart 2014 tarihinde vefat etmiştir (‘Sanal’,2019).

3.4.8.Orhan Kurt

1930 yılında İstanbul’ da doğmuştur. Karagöz hakkında ilk bilgileri babasının arkadaşı olan Binbaşı Niyazi Beyden öğrenmiştir (Mutlu,2002:46).

Yapılan bir röportajda “Tasvir yapımını Türk Folklor Araştırmaları mecmuasının 303. sayısında yayınlanan, sayın Nail Tan’ın Ragıp Tuğtekin ile yaptığı söyleşide de belirtildiği gibi Tuğtekin’den öğrendim.” diye belirtir (‘Sanal’,2019).

1970 yılından itibaren bakanlığın açtığı tasvir, yapım oynatım karagöz kurslarında öğretim görevlisi çalışır. 50 yıldan fazla zamandır yaptığı çalışmaların, figür derlemelerini otuza yakın yurtiçi, yurtdışı sergide sergileyen sanatçı birçok öğrenci de yetiştirmiştir (Mutlu,2002:46).

Karagöz sanatına yaptığı katkılardan dolayı çok sayıda ödül alan sanatçımız yurt içi ve yurt dışında Karagöz sanatını başarıyla temsil etmiştir.

Kurt, 2008 yılında UNESCO tarafından ‘Yaşayan İnsan Hazinesi’ ilan edilmiştir (‘Sanal’,2019).

2017 yılında vefat etmiştir.

3.4.9.Mustafa Mutlu

1942 Ankara doğumlu olan sanatçımız Ankara’ da Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tiyatro Bölümü mezunu olup, Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma dairesinde araştırmacı olarak çalışmıştır.

1978 yılında Devlet tiyatrosuna sanatçı olarak atandı ve birçok şenlik, festivallere katıldı.

Yurtiçi TV ve radyo programları yaparak Karagöz konusunda seminer ve kongrelerde Karagöz’ le ilgili yazılar yayınladı.

Türkiye’ yi tanıtmak üzere “ Muhteşem Süleyman Filmi” için 10 dakikalık Karagöz programı yaptı 1955 yılında Türk Folklor Araştırmaları Kurumu Ödülünü, 1997 yılında UNIMA Kukla gölge oyunları Türkiye Milli Merkezi Ödülünü aldı (Mutlu,2002:51).

Karagöz Sanatı ve Sanatçıları kitabını yazdı.

3.4.10.Ragıp Tuğtekin

1891 İstanbul doğumlu olan sanatçımız Mercan İdadisi Nahiye Müdürlüğünden emekli olmuştur (Mutlu,2002:31).

Emekli olduktan sonra Afyon Öğretmen Okulu’nda resim ve beden eğitimi öğretmenliği de yapmıştır (‘Sanal’,2019).

Karagöz oynatmaya nasıl başladığına gelecek olursak Harbiye Nezareti Zat İşleri Müdürü Halis Efendi, Nazif Efendi ve Tecelli Bey' i izlemesiyle başlar (Mutlu,2002:31).

Günümüzde kullanılan birçok Karagöz tasvir kalıbı Ragıp Tuğtekin' indir. Akbank bu ustanın tasvirlerinden oluşan bir koleksiyona sahiptir. Ayrıca Yapı Kredi Bankası 187 parçalık koleksiyonu ile bu alanda önemli bir yer alır ('Sanal',2019).

Ragıp Tuğtekin 1982 yılında aramızdan ayrılmıştır (Mutlu,2002:32).

3.4.11.Ünver Oral

1937 doğumlu olan Ünver Oral, çocukluğundan itibaren sanat ve edebiyat ile ilgilendi (Mutlu,2002:55).

İlk şiiri 1956 yılında Damla dergisinde yayınlandı ve şiirleri, denemeleri, incelemeleri Varlık, Cemre, Türk Edebiyatı, Kültür Dünyamız, Millî Kültür, Hayat, Damla dergilerinde yayınlanarak Hergün gazetesinde çıktı ('Sanal',2019).

Karagöz oyunlarına olan merakı çocukluk yıllarında başlayan Ünver Oral, 1961'de İstanbul Karagözcüler, Kuklacılar ve Hokkabazlar Derneği'nce açılan Karagöz Oynatım Kursu'na katıldı ('Sanal',2019).

Günümüzün son sanatçılarından Tacettin Diker ve Metin Özlen ile tanışıp kursa başladı (Mutlu,2002:56).

Hayali İrfan Açıkgöz'den ders aldı ('Sanal',2019).

Karagöz ve kuklada yapacağı yenilikleri ve düşüncelerini de tasarlayan Ünver Oral; yabancı ülkelerdeki ilgili kişi ve kuruluşlarla haberleşmeye başlayarak yayımlar getirtti ve UNIMA- Türkiye temsilciliğini yaptı. Ayrıca Beyoğlu' nda "Kuklalar Dünyası" sergisini açtı ve özel olarak Belçika' dan getirtilen kuklaları tanıttı (Mutlu,2002:56). 1983 yılında emekli olduktan sonra evin bodrumunda atölye kurdu ve okullarda gösteri yapmaya başladı.

Kendisini Gelenek Tiyatrosu, Karagöz ve kukla sanatlarına verdi. Yurt içinde ve yurt dışında gölge oyunlarımızı tanıtmak için gösteriler yaptı.

Halk Tiyatrosu dergisini (12 sayı, 1995) yayınladı ('Sanal',2019).

Oral deriden tasvir yapımını bilir fakat tasvirlerini plastikten yapmaktadır. Üstelik çok parçalı tasvirler iki yana da hareketlidir ('Sanal',2019).

Büyük olan perdeyi ilk defa bulut, güneş ve altlarda çimenlik olacak şekilde dekorlarla doldurmuştur. Metinleri ve perde gazellerini kendisi yazmış, Karagöz Helikopterci, Manav, Dondurmacı, Uzaylı ve Nasrettin Hoca... gibi konuları işlemiş ayrıca Keloğlan, İskelet, Maymun... gibi yeni tipler eklemiştir (Mutlu,2002:57).

Karagöz perdesinde jenerik uygulama, oyunlarında genel dekor kullanma, farklı ışıklarla gösteri yapmak getirdiği yenilikler arasındadır ('Sanal',2019).

Film senaryosu, şiir ve tiyatro metni yazarak bunlarla ilgili ödüller kazandı. Üstelik bir eseri TV filmi oldu, bir şiiri ise bestelendi (Mutlu,2002:57).

Karagöz metinleri ve Karagöz belgesel senaryosu ile ödüller kazandı.

UNIMA (Dünya Kukla ve Gölge Oyunu Birliği) Türkiye Milli Merkezi'nin kurucu üyelerindendir ('Sanal',2019).

3.4.12.Metin Özlen (Hayali Saf Deri)

1940 yılında İstanbul'da doğdu.

Karagöz yapım tekniğini dedesi Hayri Bey'den dinlediği hikayeler ile öğrendi ve geliştirdi. İlk tasvirlerini kartondan yaptı ('Sanal',2019).

Ressam olmak hayaliydi. Karagöz tasvirleri yapımını öğrenerek liseyi bitirdikten sonra hem tasvir yapıp sattı hem de Karagöz oyunları oynattı (Mutlu,2002:42).

Eritilmiş mum ve zeytinyağı ile saydamlaştırdığı figürleri oyarak işledi. 16 yaşından itibaren deve ve sığır derileri kullanmaya başladı. Klasik tarzda sayısız figüre imza attı ('Sanal',2019).

1962 yılında İstanbul'da yayımlanma olan Express Gazetesi' ne ressam ve karikatürist olarak girdi. Resimli roman kahramanı olarak Feleksizi günlük, Nasrettin Hoca'yı ise haftalık olarak çizmeye başladı (Mutlu,2002:42).

Klasik oyunlardan olup kaybolmaya yüz tutmuş "Ferhat ile Şirin" ve 'Leyla ile Mecnun' isimli oyunları yeniden hayal perdesine taşımıştır. Bu sanat dalına yaptığı katkılar için, birçok ödül almış, sanatını yurtiçinde ve yurtdışında çok sayıda gösteri ile sergilemiştir ('Sanal',2019).

3.4.13.R. Şinasi Çelikkol

Şinasi Çelikkol, Bursalı Karagöz ustası ve tasvir yapımcısıdır.

Çelikkol 1983-1994 yılları arasında çıraklık yapmıştır.

Metin Özlen, Orhan Kurt, Taceddin Diker ve Torun Çelebi gibi ustalarla çalıştı ve onlardan ders aldı ('Sanal',2019).

1994 yılının Ekim ayında ustalar ustası Hadi Poyrazoğlu' nun elinden Peştamal kuşandı ve Karagöz sanatçılığına ilk adımını attı (Mutlu,2002:59).

Uluslararası Gölge Oyunu Birliği Bursa başkanlığını yürüten Şinasi Çelikkol, Bursa Belediyesi ile birlikte Türkiye'nin ilk Karagöz Evi ve Müzesi'nin açılmasında etkin rol oynamıştır. Kukla ve Gölge Oyunları figürleri koleksiyonunun da sergilenmekte olduğu Bursa Karagöz Evi'nde düzenli Karagöz gösterileri yapmaktadır ('Sanal',2019).

Bursa'da Karagöz'e olan ilginin hak ettiği noktaya gelmesi gerektiğini düşünür. Ocak 1997'de UNIMA Bursa Şubesi'ni kurmuştur. Günümüzde ise başkanlığını yapmaktadır ('Sanal',2019).

Şuan Bursa' da Karagözcüler Çarşısında dükkanında durmaktadır.

Ziyaretim esnasında tanışma fırsatı bulduk, yapmış olduğu tasvirleri gösterdi ve fotoğraf çekilme fırsatımız oldu.

Şekil-5: Burçak UğURLU, Şinasi Çelikkol ile Görüşme, 2018

Kaynak: Uğurlu, 2018 (Fotoğraf).

Şekil-6: Burçak UĞURLU, Şinasi Çelikkol'un Dükkanından Bir Bölüm, 2018

Kaynak: Uğurlu, 2018 (Fotoğraf).

3.5.Bursa Gezisinden Notlar

Karagöz sanatının başladığı yer olarak kabul edilen Bursa şehrimize yaptığım ziyaret sonucu elde edilen bilgiler, fotoğraflar bu çalışmada derlenmiştir. İlk olarak Bursa Karagöz Evi ziyaret edilmiştir. Türkiye’de hiçbir ilde olmayan ve bir ilk olan bu düşüncenin sahipliğini Bursa ilimiz yapmaktadır. Karagöz Sanat Evi Bursa Büyükşehir Belediyesine bağlı olup 12 Haziran 1997’de açılmıştır. Karagöz Evi’nde sergilenen ürünlerin Şinasi Çelikkol’ a ait olanlarının sayısı oldukça fazladır (Taş,2007:139).

Birçok kukla ve Hacivat-Karagöz tasvirleri mevcut olan bu mekanda Karagöz oyunu ile ilgili tasvirler, sanatçılar ve notlardan oluşan panolarla karşılaşıldı. Ayrıca bu panolardan birinde Hacivat ve Karagöz dışındaki tasvirlerle figür denildiği, tasvir sözcüğünün sadece Hacivat ve Karagöz için kullanıldığı bilgisine rastlandı. Karagöz oyunu ile ilgili sözlerin yer aldığı pano ise oldukça dikkat çekiciydi.

“Perde kurdum ışık yaktım.

Açıldı Bursa’ da bahtım.

Ulucami yapısında,

Rastladım bir tuhaf adama!

Adı Karagöz, kendi derbeder.

Biz konuşunca etraf seyreder.

Padişah sordu:

Neden işler yürümez acep?

Dediler: iki kişi sebep.

Padişah köpürdü.

İkimizin de başını götürdü.

Bunu duyan Şeyh Küşteri,

Yaptı deriden birer suret,

işte Karagöz ile Hacivat, seyret!

Bu yazıdan yola çıkarak Hacivat ile Karagöz’ ün inşaatında çalıştığı caminin Ulucami olduğunu söyleyebiliriz. Ancak Ulucami’ nin yapıldığı yıl olarak bilinen zaman Hacivat ile Karagöz’ ün yaşadığı iddia edilen döneme denk gelmemektedir. Bu durum da ayı bir soru işareti olarak günümüze kadar gelmiştir. Bu soru işareti karakterlerimizin Yıldırım Beyazıt döneminde yaşamış mıdır sorusunu doğuruyor.

Çünkü Ulucami yapımına Osmanlı padişahı Yıldırım Beyazıt tarafından 1396 yılında başlanmıştır.

Karagöz oyun repertuarıyla ilgili yazıların yer aldığı pano da dikkat çeken başka bir bölümdür.

“1-Karagöz oyununun standart dağarcığı 28 oyundan oluşur. Bu sayı Ramazan ayında ibadetle geçirilmesi gereken Kadir Gecesi dışındaki gecelerin sayısına denktir. Ancak bilindiği üzere Karagöz oyunları bu sayının üstündedir. Bu nedenle Karagöz sanatçıları Ramazan aylarında 28 tane oyun belirlerler. Bu belirlemeyle kendilerine göre bir repertuar oluştururlar.

2-Karagöz günlük olaylara açık bir sanattır. Zaman boyutu göz önünde bulundurularak oyun hazinesine her dönemde yenileri eklenmiştir. Mesela, Tanzimat’ tan sonra bir yandan Hançerli Hanım, Tayyarzade gibi halk hikayeleri Karagöz’ e uyarlanırken, diğer yandan da edebiyatımızın batıya yönelişine paralel olarak, Ahmed Mithad’ ın Hüseyin Fellah romanıyla, Molliere’ nin Zoraki Hekim (Karagöz’ ün Hekimliği) komedyası Karagöz oyunu haline getirilmiştir. Bunun dışında tuluat tiyatrolarının Hain Kahya, Sahte Kadı gibi oyunlarından da yararlanılmıştır.”

Şekil-7: Burçak UĞURLU, Karagöz Müzesi’nden Bir Bölüm, 2018

Kaynak: Uğurlu, 2018 (Fotoğraf).

Şekil-8: Burçak UĞURLU, Karagöz Müzesi'nden Bir Bölüm, 2018

Kaynak: Uğurlu, 2018 (Fotoğraf).

Şekil-9: Burçak UĞURLU, Karagöz Müzesi'nden Bir Bölüm, 2018

Kaynak: Uğurlu, 2018 (Fotoğraf).

Şekil-10: Burçak UĞURLU, Karagöz Müzesi'nden Bir Bölüm, 2018

Kaynak: Uğurlu, 2018 (Fotoğraf).

Şekil-11: Burçak UĞURLU, Karagöz Anıtı, 2018

Kaynak: Uğurlu, 2018 (Fotoğraf).

Şekil-12: Burçak UĞURLU, Karagöz Anıtı Bilgilendirme Yazısı, 2018

Kaynak: Uğurlu, 2018 (Fotoğraf).

3.6.Unima

Unima kuruluşunun asıl ismi olan “Union Internationale de la Marionnette” (Uluslararası Kukla Birliği) kelimelerinin birleştirilmiş şeklidir (Oral,2014:162).

Unima ilk olarak Fransız Kukla sanatçısı olan Paul Jeanne’ nin öncülüğünde 1926 yılında kurulmuştur (Mutlu,2002:63).

Bu birlik merkezi Prag olarak 1929 yılında kurulmuş, daha sonra 1957 yılında yeni bir düzenleme ile tekrar kurulmuştur. 50’ den fazla ülkeden üyeleri vardır. 20’ den fazla ülke ise birliğe kuruluş üyesidir (Oral,2014:162).

Unima’ nın amacı Kukla ve gölge oyunları ile ilgili dil, din, ırk, siyasi görüş aramaksızın bu sanat yoluyla dünya barışına ayrıca milletlerin birbirlerini daha iyi anlamalarına yardımcı olmaktır (Mutlu,2002:68).

Türkiye son yıllarda kişisel gayretler sonucu “Milli Temsilcilik” olarak bu kuruluşa ve çalışmalarına katılmıştır. Vefat eden Prof. Sabri Esat Siyavuşgil’ den sonra UNIMA’ nın bu temsilcilik görevini Ünver Oral yürütmeye çalışmış, daha sonra UNIMA Türkiye’ nin kurucu üyeleri arasında yer almıştır (Oral,2014:162).

Aynı zamanda Unima, Birleşmiş Milletlerin Eğitim, kültür ve bilim kurulu olan Unesco’ nun da üyesidir (Mutlu,2002:68).

UNIMA Türkiye Milli Merkezi 1990 yılında Prof. Metin And başkanlığında ve Kültür Bakanlığı’ nın desteği ile Ankara’ da kurulmuş olup çalışmalarına devam etmektedir. Merkez; festivaller, kurslar, gösteriler, söyleşiler, sergiler, ödül ve anma günleri düzenlemekte ve yayınlar yapmaktadır. Bursa ve İstanbul’ da şubeler açılmıştır (Oral,2014:163).

Kukla sanatına ilgisi olan herkes bireysel veya grup olarak, profesyonel veya amatör tiyatro kuruluşu yada bir okul kolaylıkla Unima’ nın üyesi olabilir (Mutlu,2002:71).

BÖLÜM-IV

YÖNTEM

4.1.Çalışma Grubu

2018-2019 eğitim öğretim yılında Konya ili Güneysınır ilçesi Mevlana Ortaokulu 7/A ve 7/B sınıflarındaki toplam 40 öğrenci çalışma grubunu oluşturmaktadır. Her iki sınıftaki tüm öğrenciler uygulamaya gönüllü olarak katılmıştır.

4.2.Veri Toplama

Araştırmada veri toplama aracı olarak Gözlem ve Yarı Yapılandırılmış Görüşme Tekniği kullanılmıştır. Gözlemlerde uygulama esnasında öğrencilerin göstermiş olduğu olumlu olumsuz tepkilere ve öğrenme durumlarına dikkat edilmiştir. Uygulama kısmında ise yani tasvirlerin oynatılması sırasında video ve fotoğraf çekimi yapılmıştır. Yer yer not tutulmuş, bunlardan yorumlama bölümünde faydalanılmıştır. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Tekniğinden biraz farklı olarak yönlendirilen açık uçlu soruların öğrenciler tarafından yazılı olarak toplanması şeklinde uygulanmıştır. Yönlendirilen bu soruların genel kapsamı şu şekildedir:

- 1-Hacivat ile Karagöz nasıl karakterlerdi?
- 2-Hacivat ile Karagöz hakkındaki rivayetlerden en çok dikkatinizi çeken rivayet hangisi olmuştur?
- 3-Hacivat ile Karagöz' ün günümüzde yaşadıklarını hayal ederek nasıl giyinip nasıl konuşacakları yönündeki yorumlarınızı çizim ya da yazı yoluyla belirtiniz.
- 4-Günümüzde yaşayan Hacivat ile Karagöz nasıl konuşurdu?
- 5-Bu uygulamadan ne öğrendim?

Bu tekniğin yazılı olarak alınmasının iki sebebi vardır. Birincisi, araştırmacının aynı zamanda dersin öğretmeni olması gerekçesiyle öğrencilerin görüşlerini çekinmeden, içlerinden geldiği gibi ifade edebilmesine fırsat tanınmasıdır. İkincisi sebep ise bir ders süresince uygulanacak olan bu tekniğe daha fazla öğrenci

katılımını sağlamaktır. Yorumları alınan öğrenciler seçilirken tamamen gönüllüğe dikkat edilmiştir. Ayrıca açık uçlu sorulara cevap verdikleri yazılarda tedirginlik ve kaygı yaratmamak için isteyenlerin isimlerini yazamayabilecekleri söylenmiştir.

BÖLÜM-V

UYGULAMA

Araştırma süreci; Hacivat ile Karagöz ile ilgili teorik bilgilerin verilmesi, tasvirlerinin yapılarak gösteri yapılması ve uygulamaya dönük olarak öğrencilerin görüşlerinden oluşan Hacivat ile Karagöz hakkında genel bir bilgi, günümüzde yaşasalardı nasıl konuşup nasıl giyinecekleri yönündeki yorumları içeren bir rapor hazırlanması şeklinde 3 ayrı bölümden oluşmaktadır.

a)Ders Uygulama Planı: Az hatırlanır nitelikte olan Hacivat ve Karagöz hakkındaki bilgileri öğrenciler için pekiştirmek ve ders içi uygulama yaparak öğrenmeyi kalıcı hale getirmek amaçlanmıştır. Bu amaçtan yola çıkılarak gerçekleştirilen uygulama; Hacivat ve Karagöz tasvirlerinin yapımı noktasında Türk resim sanatında kullanımını okul ortamında öğrencilerle buluşacaktır. Devamında gerçekleştirilen tasvirlerini oynatabilmek için yazılan senaryolar öğrenmeyi hem kalıcı hem eğlenceli kılacaktır. Kısacası hem çizip hem yazmak öğrenciler için Hacivat ile Karagöz' ü içselleştirme yönünden fayda sağlayacaktır. Bu tür yaparak yaşayarak öğrenmeler her öğrenci açısından yaratıcılık anlamında farklı sonuçlar meydana getireceğinden önceden öğrenciyi yönlendirici bir plan çizmek yerine uygulama sonunda bireysel yorumlara dayalı sorular içeren rapor hazırlanması amaçlanmıştır. Kısacası içerik şu şekilde planlanmıştır:

- 1-Hacivat ve Karagöz ile ilgili teorik bilgilerin verilmesi.
- 2-Hacivat ve Karagöz oyunu videolarının izlettirilmesi.
- 3-Hacivat ve Karagöz tasvirlerinin öğrenciler tarafından yapılması.
- 4-Sahnede gösteri yapabilmek için senaryo yazılması.
- 5-Gösterilerin sınıf ortamında sergilenmesi.
- 6-Uygulama sonucunda rapor hazırlanması.

Öğrencilerin verilen konu doğrultusunda kendi kültürümüzde yer alan Hacivat ile Karagöz' ü tanımlarını sağlamak, bu karakterleri Türk resim sanatına dahil etmeleri açısından bir ön şarttır. Bu bağlamda bu karakterleri tanıyarak kendi tasvirlerini yapmaları ve bunu gerçekleştirirken o zaman ile şimdiki zaman arasındaki farkı

yorumlamayı kazanmaları istenmiştir. Ayrıca öğrencilerden kendilerini bir “Hayali” gibi düşünmeleri, bu ciddiyetle de senaryolarını yazmaları ve oynatmaları beklenmiştir. Bu senaryo yazımında var olan örnekleri incelemeleri ve okumaları istenmiştir. Bunlardan yer yer faydalanabilecekleri şekilde hazırlanmaları belirtilmiştir.

b)Eğitim- Öğretim Durumları: Hacivat ve Karagöz’ ün Türk resim sanatında kullanımına dayalı olarak hazırlanan uygulama planı, Görsel Sanatlar dersinde (2018-2019 eğitim-öğretim yılı 2. Dönemi) haftada 1 saat olmak üzere 7 hafta toplam 7 ders saati süresinde uygulanmıştır. Bu sürecin başlatılması için ise özellikle Ramazan ayı beklenmiş, rapor hazırlama süreci Ramazanın ilk haftasına denk getirilmiştir. İlk olarak ders ortamı düzenlenmiştir. Dersimizin işlendiği sınıfımız bodrum katta yer almaktadır. Okul giriş kapısının karşısındaki merdivenlerden aşağı indiğimizde koridorun en sonunda spor salonunun yanında sağ tarafta yer almaktadır. Sınıfta toplantı masaları ve öğrenci sıraları bulunmaktadır.

Şekil-13: Burçak UĞURLU, Sınıftan Bir Kare, 2019

Kaynak: Uğurlu, 2019 (Fotoğraf).

Şekil-14: Burçak UĞURLU, Sınıftan Bir Kare, 2019

Kaynak: Uğurlu, 2019 (Fotoğraf).

Konunun derslerden önce malzeme yönünden eksiksiz hale getirilebilmesi için öncelikle sahnemiz yapılmıştır. Sahnemizin boyu 1 m, eni ise 60 cm' dir. Ön tarafta perde kumaşı kullanılarak dekoratif bir görüntü oluşturulmuştur. Arka taraf beyaz perde kumaşıyla kaplanmıştır ancak sınıfımızda ışık imkanı sağlayamadığımız için önce beyaz perdeyle kaplanan arka bölüm sonradan kırmızı kumaşla kaplanmıştır.

Şekil-15: Burçak UĞURLU, Sahne, 2019

Kaynak: Uğurlu, 2019 (Fotoğraf).

1.HAFTA: Hacivat ve Karagöz isimlerini sadece Türkçe kitaplarında yer alan metinlerde rast gelen belki de ilk defa duyacak öğrencilerin olduğu sınıfa bu konuyu anlatmak için girdiğimde meraklı bakışlarla karşılaştım. Çünkü bir hafta önceki dersimizin sonunda yepyeni farklı bir uygulama ile karşılanacaklarından bahsettiğim öğrencilerin, teneffüs aralarındaki muhabbetlerinde bile duyduğum fısıltılar daha konuya başlamadan dikkat çekme yönünde amacına hizmet etmeye başlamıştı. Derse “Hacivat ve Karagöz’ ü hiç duydunuz mu?” sorusuyla başladım. Bunun üzerine gelen yorumları ve fikirleri tahtaya alt alta yazdım. Genel olarak gelen cevaplar Türkçe kitaplarında gördükleri metinler üzerineydi. Çocuklarımızın bilgileri bu kısıtlı bilgiyle kalmış, merak edip araştırmanın da hiç olmadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Bu süreç içinde ders öğretmeni olarak öğrencilere Hacivat ile Karagöz’le ilgili temel bilgileri verdikten sonra haklarında yazılmış olan rivayetleri aktardım. Haklarında yazılmış olan en yaygın hikayenin Bursa’ da Orhan Gazi döneminde gerçekleştiği vurgulanmış, öğrencilerin hafızasında en çok kalan hikaye ise bu olmuştur. Hacivat ile Karagöz’ ün Bursa’ da bir cami inşaatı sırasında gerçekleşen hikayesi öğrencilerde şaşkınlık yaratmış, konuya olan merakları iyice artmıştır. “Öğretmenim şimdiye kadar nasıl duymadık?” sorusu bir kez daha doğru noktada olduğumu kanıtlıyordu. Hazin sonlarına öylesine üzölmüşlerdi ki ölümleriyle ilgili bölümü anlatırken sınıfta sessizlik hakimdi. Yüzlerindeki ifade üzgün ve buruktu. Ardından akıllı tahtadan gösterilen tasvirler üzerine yorumlar yapılmış, özgün fikirler not edilmiştir.

2.HAFTA: EBA’ da yayınlanmış olan ve Bursa Karagöz Müzesi’ nden almış olduğum hayat hikayeleriyle ilgili videolar akıllı tahtadan izlettirilerek pekiştirilmiştir. Bu videolarda Hacivat ve Karagöz’ ün hayat hikayelerinin yanı sıra tasvir yapımı da yer almaktadır. Deve derisinden yapıldığı, oyunun bölümleri (mukaddime, muhavere, fasıl, bitiş), oyunda yer alan diğer karakterler (Çelebi, Bebe Ruhi, Tuzsuz Deli Bekir...), Şeyh Küşteri hakkında bilgiler bulunan EBA’ da yer alan videodur. Bursa Karagöz Evi’ nden alınan videoda ise Hacivat ve Karagöz ile ilgili üniversite hocalarından ve hayalilerden alınan yorumlar yer almaktadır. Bu videonun, yorumlardan ve görüşlerden oluştuğu için diğer video kadar dikkat çekici olmadığı gözlenmiştir. Bu dersin sonunda öğrenciler “Hacivat ile Karagöz kimdir, nasıl karakterlerdir, giyim kuşamları nasıldır?” sorusuna cevap verebilecek duruma

gelmişlerdir. Bu hafta video gösteriminden sıkılan öğrenciler olduğu gözlenmiştir. Bu nedenle videolar sık sık durdurulmuş, arada öğrencilerin konuşmasına fırsat verecek nitelikte sorular yöneltilmiştir. “Hacivat ile Karagöz tasviri hangi malzemeden yapılmış?” gibi sorular yöneltilmiştir. Cevap vermek için “Öğretmenim ben, öğretmenim ben” diye parmak kaldıran öğrenciler olduğu gibi gözünün birini kısıp tavana bakarcasına kafasını yukarı kaldırıp hatırlamaya çalışan öğrenci profili çizenler de olmuştur. Sorular dersin dinç tutulmasını sağlamıştır. Aksi halde sadece video gösterimi öğrenciler için durağan ve sıkıcı ilerlediğinden öğrenme tam gerçekleşemeyekti. Ders zili çaldığında önceki haftalarda hemen kapıya koşan öğrencilerde bile bir durgunluk, düşünce hali hakimdi.

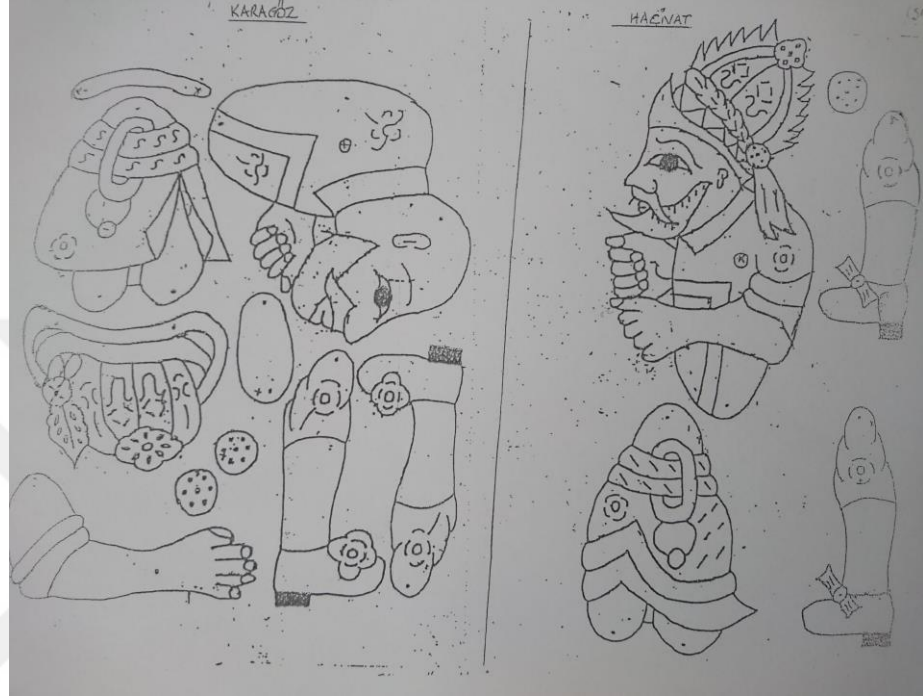
3.HAFTA: Bu hafta Karagöz oyunu ile ilgili tanımları öğrenmişlerdir. Karagöz oynatıcısına “Hayali”, yardımcılarına ise “Çırak” denildiğini öğrenen öğrencilere, örnek birkaç oyun izlettirilmiştir. Oyunlarda Hacivat ile Karagöz’ ün diyaloglarına dikkat çekilip öğrencilere Hacivat’ ın daha bilgili, sağduyulu bir kişilik olduğu kavratılırken Karagöz’ ün çok daha farklı bir karakter olduğu fark ettirilmiştir. Hacivat’ tan farklı olarak Karagöz sağduyudan yoksun bir karakterdir ve Hacivat’ ın söylediklerini genellikle yanlış anlar yada yanlış anlıyormuş gibi davranır. Karagöz bencildir ve genellikle işsizdir. Oyun bu yönde ilerler. Karakterlerin bu durumu öğrencilere fark ettirilir.

Oyun örneklerini izlerken öğrenciler çok eğlenmişlerdir. Sınıfımızdan bolca kahkaha sesleri duyulmuştur. Bu aşamada sıkılan, ilgisiz davranan öğrenci yoktur. Pür dikkat gözlerini videodan ayırmadan konsantre olan öğrenciler dersin sonunun nasıl geldiğini anlamamışlardır. Ders bitiş zili çaldığına “aaaaaa” sesleri sınıftan yükselirken “Ama ders daha yeni başlamıştı” diyen öğrenciler de olmuştur. Eğlendikleri için zaman kavramını fark edememiş ve dersin bitmesini istememişlerdir.

4.HAFTA: Bu hafta öğrenciler tasvirlerini yapmaya başlarlar. Öncelikle Hacivat ile Karagöz tasvirleri parçalar halinde sınıfa getirilerek eklem yerleri öğrencilere gösterilir. Bursa’ daki hayali ustamız Şinasi Çelikkol’ un verdiği A4 kağıdında

bulunan tasvir kalıbı sınıfa getirilerek öğrencilerle paylaşılmıştır. Bu kalıplar parçalı haldedir. Eklem yerleri bellidir.

Şekil-16: Burçak UĞURLU, Şinasi Çelikkol'dan Alınan Kalıp Örneği, 2018

Kaynak: Uğurlu, 2018 (Fotoğraf).

Bunu öğrenen öğrenciler kendi tasvirlerini istedikleri şekilde yapmaya başlarlar. İmkan açısından kısıtlı bir ilçe okulu olduğumuz için öğrenciler, tasvir yapımında kullanabilecekleri malzemeler açısından özgür bırakılmıştır. Tasvir yapımı için karton, mukavva, eva ve asetat kağıdı kullanan öğrenciler olmuştur. Öncelikle kalıplarını oluşturacak şekilde eskizlerini hazırlayan öğrenciler onay aldıktan sonra temiz bir kağıda çizimlerini gerçekleştirmişlerdir. Onayı alan öğrencilerin yüzünde tebessüm belirmiş ve “ben başardım” edasıyla diğer arkadaşlarına da yardıma koyulan öğrenciler olduğu gözlenmiştir. Onay alan öğrenciler başı çekmiştir. Bu durumdan sonra sınıftaki diğer öğrenciler hızlanmış bu da sınıf içi olumlu bir rekabet ortamı meydana getirmiştir. Ardından öğrenciler belirli bir kısıtlama getirilmeden istedikleri şekilde tasvirlerine can vermişlerdir. Bazı öğrenciler eklem yeri yapmazken bazıları eklem yerleri için raptiye kullanmış, raptiyelerin arkalarına kopmayı-çıkmayı önlemek için silgi parçaları ile

sabitlemişlerdir. Kesim işlemleri için sadece makas kullanılmış, tehlike yaratacak maket bıçağı gibi malzeme kullanımı yasaklanmıştır. Yapıştırıcı olarak, sağlığa zarar vermeyen nitelikteki sıvı yapıştırıcılar tercih edilmiştir. Kağıtları boyama işlemi için kuruboya kullanılırken asetat kağıtlarını renklendirmek için ise cd kaleminden yararlanılmıştır. Ancak renki mukavvadan , eva ve keçelerden tasvirlerini yapan öğrenciler boya kullanmamışlardır. Tasvir yapımı esnasında ayakta gezen birbirlerinin çalışmalarına bakan öğrenciler olmuştur. Sınıf içinde öğrenci etkin konumdadır ve hareket imkanı kısıtlanmamıştır. Bu süreçte öğrenci bilgiyi organize olmuş şekilde dinleyen konumdadır ve uygulamaya koyulmuş vaziyettedir. Bu tasvirlerden örnekler:

Şekil-17: Burçak UĞURLU, Tasvir Örnekleri, 2019

Kaynak: Uğurlu, 2019 (Fotoğraf).

Şekil-18: Burçak UĞURLU, Öğrenci Çalışması, 2019

Kaynak: Uğurlu, 2019 (Fotoğraf).

5.HAFTA: Tasvirlerini tamamlayan öğrenciler senaryo yazma işine koyulurlar. Bazıları alıntı yaparak senaryolarını oluştururken bazı öğrenciler tümüyle özgün ürünler ortaya çıkarmışlardır. Bu süreç en durağan haftamız olmuştur. Öğrenciler yerlerinden hiç kalkmadan tamamen kendilerine kalarak düşünmüşlerdir. Geçtiğimiz hafta cıvıl cıvıl olan sınıftan hiç ses çıkmadığı gözlenmiştir. Metinlerini yazmaya koyulan öğrenciler sık sık “Olmuş mu?” diye yanıma gelip okutarak onay alma gereği duymuştur. Kimi öğrenciler yazdıklarının beğenilmeyeceği düşüncesiyle kağıtlarına kapanmışlar ve hiç kimsenin okumasına fırsat vermemişlerdir. (Ancak bir sonraki hafta gösteri bölümümüzde görülecek ki çekinip metinlerini saklayan çocuklar cesatle gösteri yapmak için can atacaktlardır.) Bu haftamızda “Öğretmenim ben evde yazsam olur mu?” sorusu çok fazla gelmiştir. Tüm bu durumlar yazma becerisinde öğrencilerimizin sıkıntı yaşadığını ve bu durumlar için bir çalışma ihtiyacı olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca kısa metin yazan öğrenci ile uzun metin yazanların sayısının eşit olduğu ortaya çıkan sonuçlardandır.

Kendi senaryolarını yazan öğrencilerden birkaç örnek senaryo şu şekildedir:

DAVULCU KARAGÖZ

Şekil-19: Burçak UĞURLU, Öğrenci Çalışması, 2019

Kaynak: Uğurlu, 2019 (Fotoğraf).

Ö-27 (Ramazan ayı gelmiştir. Hacivat ile Karagöz oruç tutmaktadır. Karagöz yerinde duramaz ve kendine bir davul alıp Hacivat'ın yanına gider.)

Karagöz: Hacı cav cav, Hacı cav cav (davula vura vura)

Hacivat: Hayrola Karagözüm.

Karagöz: Bak benim elimde ne var.

Hacivat: Ooo Karagözüm ramazan davulcusu mu oldun?

Karagöz: Oldum da olmadım, ben davulu ne zaman çalacağımı bilmiyorum.

Hacivat: Hoppala nasıl bilmezsin? O zaman davulu neden aldın?

Karagöz: Ben davulu senin düğününde çalarım diye aldım. Gelen geçen ooo Ramazan davulcusu mu oldun diyor.

Hacivat: Benim düğünüm mü? İlahi Karagözüm ben sana anlatabayım Ramazan davulcusu sahurda mahalledeki insanları manili sözler ile davul çalarak sahura kaldırır.

Karagöz: Ben mani söylemesini bilmem ki.

Hacivat: Ben sana bir tane söyleyeyim mesela.

Maniler çiçeklidir.

Birbirine eklidir.

Davulcunun daveti mutlaka böreklidir.

Karagöz: Ama ben börek yapmayı bilmem ki.

Hacivat: Bu söylediğim maniydi Karagözüm. Şimdi bir de sen söyle bakalım.

Karagöz: Ben börek yapmayı bilmem. Gelmeyin sakın davete.

Hacivat: Hayır Karagöz öğle değil Ramazanla ilgili eğlenceli, neşeli maniler söylemelisin.

Karagöz: Yün yatakta yatarım.

Yapma çiçek satarım.

Bana bahşiş vermezseniz davulu kafanızda parçalarım.

Hacivat: Karagözüm o nasıl mani öyle. Neyse ben sana bunu öğreteceğim. Şimdi de bakalım oruç nasıl gidiyor?

(Karagöz davulu fırlatır.)

Karagöz: Çok acıktım Hacivat. Seni ara sıra pişmiş tavuk gibi görüyorum.

Hacivat: Aman Karagözüm sahura kalkmadın mı ki bu kadar acıktın?

Karagöz: Yaa Hacivatım annem beni sahura kaldırmak için yanıma gelmiş. Ben kalkmıyormuşum. Bir türlü uyanmıyormuşum. Annem de zorla uyandırmış, ben başlamışım ağlamaya uykum var uykum var diye. Sonra da yatıp uyumuşum.

Hacivat: Sen de Karagözüm çocuk gibi niye ağladın öyle.

(Hacivat ve Karagöz konuşur, konuş ve konuşurlar. İftar zamanı gelir yemeklerini yiyip dışarı çıkarlar. Biraz daha sohbet ederler. Hacivat da davul çalmaya karar verir. Sahur olur ve Karagöz ile Hacivat başlarlar davul çalmaya.)

Karagöz: Davulun sesi gitti oyunumuz bitti.

Hacivat: Bu oyun sizin için, alkışlar bizim için.

İFTAR VAKTİ

Ö- 38 Karagöz ile Hacivat Ramazan ayıdır, oruçtur demeden yine tartışırlar.

Hacivat: Karagözüm, Karagözüm hadi iftar yaklaştı iki gözüm.

Karagöz: Teravihten sonra dağıtılır kuru üzüm.

Hacivat: Yahu Karagöz iftar yaklaştı diyorum iftar.

Karagöz: Ne belgesi bir de iftihar.

Hacivat: Ne iftiharı Karagöz, ezan okunacak şimdi.

Karagöz: Oo akşama güzel, güzel hindi.

Hacivat: Eee iftarda ne yiyeceğiz Karagöz.

Karagöz: Seni mi yiyeceğiz sulu göz.

Hacivat: Bak Karagöz anlaşıyoruz böyle.

Karagöz: İftara biftek, köfte. Ohh, ohh pek de severim.

Hacivat: Şamatanın sırası değil, iftara kaldı 2 dakika.

Karagöz: Yahu sen de yaptırmadın bir şaka.

Hacivat: Üff Karagözüm hadi karnını doyurmaya.

Karagöz: Hadi görüşürüz sahura. Hay hay.

Hacivat: Noldu niye geldin Karagöz.

Karagöz: Haberin olsun diyee Hacı cav cav.

Hacivat: Neye haberim olacaksa.

Karagöz: Sahura geleceğim kaldırmaya.

Hacivat: Noldu davulcu mu oldun Karagözüm.

Karagöz: Evet, evet iki gözüm.

Hacivat: Allah! Top patladı hadi sofraya.

Karagöz: Bugün de bize gel iftara.

Hacivat: Belki sonra can dostum.

Karagöz: Hoşça kal güzel komşum.

6.HAFTA: Senaryolarını tamamlayan öğrenciler kendi imkanlarımızla yaptığımız kukla sahnesinde gösterilerini sınıf ortamında sergilerler. Kendi imkanlarımızla yapmış olduğum sahne, çocukların ilgisini çekmiş sürekli dokunma

teşebbüsünde bulunmuşlardır. Perdeyi çekiştirenler oluğu gibi çok değerli bir şeye dokunur edasıyla nazik dokunuşlar gerçekleştiren öğrenciler de olmuştur. Sahnemiz alttan oynatmaya müsait olarak tasarlandığından kenarlarından desteklenmesi gerekmektedir. Bu destek için sürekli “Ben tutayım, ben geleyim” şeklinde hevesli, istekli yaklaşımlar olduğu gözlenmiştir. Daha gösteriler başlamadan sahne bile dikkat çekip merak uyandırmaya yetmiştir.

Uygulamanın gösteri yönü de öğrenciler açısından dikkatle izlenmiş, ilgilerini çekmiştir. Gösteri gruplarını ikişer en fazla üçer kişilik gruplar halinde sergilemişlerdir. Ayrıca Hacivat ve Karagöz oyunlarındaki diğer karakterlerin tasvirini yapıp süreçte kullanan öğrenciler de olmuştur (Çelebi tasviri yapılmıştır). Uygulamanın bu aşamasında fotoğraf çekilerek gösteriler kayda alınmıştır. 7/A sınıfından da 7/B sınıfından da 6 s s üçlü, biri ikili toplam 7 grup gösterilerini sergilemişlerdir. Bu aşamada isteksiz olan öğrenci hiç olmadığı gibi aksine haz alarak etkinliği gerçekleştiren bir öğrenci profili hakim olmuştur. Başlangıçta ilk gösteri için “Biz sonra çikalım” diye çekingenlik gösteren öğrenciler olmuştur. Bu durumu da öz güveni yüksek, ilk gösteriyi yapan öğrenciler kırmıştır. İlk gösteriden sonra heveslenmişler ve bir an önce gösterilerini yapmak istemişlerdir. Bu durumun önüne geçmek üzere hızlıca grupların sırasını oluşturmak için kura çekilmiş ve bu karışıklık giderilmiştir. Zil çalana kadar devam eden gösteriler öğrenciler için yetersiz kalmıştır. Teneffüse çıkmayarak kendi istekleriyle ikinci kez gösteri yapan öğrenciler olmuştur. Öğrenciler bu haftayı en eğlenceli hafta olarak nitelendirmişlerdir.

Şekil-20: Burçak UĞURLU, Gösteri, 2019

Kaynak: Uğurlu, 2019 (Fotoğraf).

Şekil-21: Burçak UĞURLU, Gösteri, 2019

Kaynak: Uğurlu, 2019 (Fotoğraf).

Şekil-22: Burçak UĞURLU, Gösteri, 2019

Kaynak: Uğurlu, 2019 (Fotoğraf).

7.HAFTA: Son olarak süreçte yaşananları açıklayan bir rapor hazırlanmıştır. Genel olarak yazılanlar aşağıda yer alan sorulara cevap verir niteliktedir:

- 1) Hacivat ile Karagöz kimdir? Oyunlarda nasıl karakterle var olmuşlardır?
- 2) Hacivat ve Karagöz' ün hayatı ile ilgili en yaygın hikaye hangisidir?
- 3) Hacivat ile Karagöz günümüzde yaşasalardı nasıl giyinir, nasıl konuşurlardı?
- 4) Hacivat ile Karagöz' ün günümüzde yaşadığını tahmin edecek olursanız karakterler arasındaki konuşmalar nasıl olurdu?
- 5) Bu uygulamadan ne öğrendim?

Öğrenciler bu aşamayı tüm öğrendiklerini göstermek olarak görmüşler ve tüm neredeyse tüm hatırladıklarını, öğrendiklerini kağıda aktarmışlardır. Özellikle günümüzdeki konuşmalarını yazarken yerlerinde otururken kendi kendilerine ağızlarını kıpırdatarak sessiz bir şekilde okumuş ve sürekli gülümsemişlerdir. Bu aşamada da katılım sağlamayan öğrenci yoktur. O gün olmayan öğrenciler sonradan gelerek “ben o gün yoktum şimdi yazsam olur mu?” şeklinde katılım sağlamak istediklerini belirtmişlerdir.

c)Öğrenci Görüşleri: Uygulama sonunda “ Bu Uygulamadan Ne Öğrendim” başlıklı bir soru öğrencilere yöneltilir. Bunun cevapları yazılı olarak öğrencilerden toplanır. Öğrencilere ders notu açısından bir kaygı yaratmaması için öğrencileri rahatlatıcı bir açıklama yapılır. Bu görüşlerin alınması etkinlik uygulamasının son haftası bir ders saati sürmüştür.

BÖLÜM-VI

VERİLERİN ANALİZİ

Bu araştırmada veriler nitel verilerin analizi yöntemlerinden Betimsel-Yorumlayıcı Analiz kullanılarak çözümlenmiştir. Bu çeşit araştırmalar betimlenen verilerin araştırmacı tarafından yorumlanmasıyla gerçekleşir. Bu yorumlama ise derinlemesine yapılmazken uzun olarak anlatılan konuşmaları, davranışları, görüşme notlarını belirtme şeklinde sunulur. Elde edilen verilerin tümü sunulmaz. İçlerinden seçilen veriler belli bir sıraya konularak yorumlanır (Sönmez ve Alacapınar,2016:273).

Bu araştırmada verilerin analizinde kullanılan dokümanlar araştırmacı tarafından hazırlanan sorular ışığında gerçekleştirilmiştir.

BÖLÜM-VII

BULGULAR VE YORUMLAR

Hacivat ile Karagöz' ün Türk resim sanatında kullanımını sağlamak amacıyla gerçekleştirilen bu araştırmada öğrenciler tarafından cevaplandırılan soruların dokümanlarının analizi yapılmıştır.

1-Hacivat ile Karagöz nasıl karakterlerdir? Sorusuna yönelik bulgular:

Bu soruya öğrencilerden gelen cevaplarda; izlettirilen Hacivat ve Karagöz gölge oyunlarında sergilenen karakterdeki özellikler yansımaktadır. Cevaplarda genel olarak komik ve eğlenceli karakterdir yorumu mevcuttur. Bu noktada bazı öğrencilerin görüşleri şu şekildedir:

Ö-1 “Hacivat eğitilmiş, görmüş geçirmiş, Arapça ve Farsça dillerini bilen bir karakterdir. Karagöz ise daha çok halk kesimini yansıtan cahil bir karakterdir. Her şeyi şakaya bağlayan Karagöz Hacivat' la konuşurken herkesi güldürür.”

Ö-2 “ İki de birbirleriyle anlaşamayan ama birbirleri olmadan yapamayan karakterlerdir. Hacivat okumuş, medrese görmüş. Karagöz ise eğlencelidir.”

Ö-3 “Hacivat ile Karagöz konuşmalarıyla ve espri anlayışlarıyla dikkat çekmiş iki isimdir. Hacivat eğitim görmüş, Karagöz Hacivat'a göre daha cahildir. Konuşurken Hacivat bir şey söyler, Karagöz o sözü anlar ama anlamamazlıktan gelir. Bazen ise gerçekten anlamaz.”

Ö-4 “ Karagöz biraz ilkel yapılıdır. Hacivat ise daha medeni, eğitim görmüş biridir. Karagöz Hacivat' ın söylediği kelimeleri genellikle anlamaz veya anlamamazlıktan gelerek Hacivat ile dalga geçer.”

Ö-5 “ Hacivat eğitim görmüş, medrese görmüş, Arapça ve Farsça kelimelerle konuşur. Karagöz ise tam tersi meraklı, patavatsız, Hacivat' la sürekli dalga geçen biridir.”

Ö-6 “Hacivat her seferinde Karagöz' e iyi davranır ona halini hatırını sorar ve onla konuşmaya çalışır ama Karagöz Hacivat' a ters cevap vererek ona vurur. Bu yüzden pek anlaşamazlar. Ayrıca Hacivat medrese görmüş, eğitilmiş bir kişidir.”

Ö-7 “Hacivat medrese görmüş, Arapça ve Farsça biliyor. Karagöz cahildir. Hacivat arada Arapça ve Farsça sözcükler söyler, Karagöz bu söylediklerini yanlış anlar ve burada başlar inatlaşmalar.”

2-Hacivat ve Karagöz’ ün hayatı ile ilgili en yaygın hikaye hangisidir? Sorusuna yönelik bulgular:

Bu soruya gelen cevaplar ise benzerdir. Öğrencilerin hepsi Bursa’ da Orhan Gazi zamanında cami inşaatında çalışan iki işçi olduğu yönündeki söylentiye yer vermişlerdir.

Ö-8 “Hacivat ile Karagöz Orhan Gazi döneminde yaşamışlardır. Orhan Gazi’ nin Hacivat ile Karagöz’ ü cami yapımını engelledikleri için öldürttüğü ünlü bir rivayettir. Sonra Orhan Gazi pişman olmuş ve yanına Şeyh Küşteriyi çağırması, üzüntüsünü anlatmış. O da padişahın üzüntüsünü gidermek için bu oyunu bulmuştur.”

Ö-9 “Osmanlı Dönemi’nde Bursa’ da yaşamış iki karakterlerdir. Karagöz demirci ustasıdır. Cami yapımını geciktirdikleri gerekçesiyle Orhan Gazi öldürtmüş sonra da pişman olmuştur. Şeyh Küşteriyi çağırıp derdini anlatmış. Şeyh Küşteri dört köşe bir çerçeveye ipek şalını gererek bir meşale yakmış ve Hacivat ile Karagöz’ ü canlandırmaya başlamıştır. Tabi bunlar bir rivayettir.”

Ö-10 “ Orhan Gazi döneminde cami inşaatında çalışmış iki işçidir. Cami inşaatı bitmesi gereken zamanda bitmemiştir. Bunun sebebinin ise Hacivat ve Karagöz’ ün komik diyalogları nedeniyle işçileri oyaladıkları olduğu ortaya çıkmıştır. Bu yüzden de kelleri alınmıştır.”

Ö-1 “ Hacivat ile Karagöz Orhan Gazi zamanında Bursa’ da bir cami inşaatında çalışıyorlardı. Konuşmalarına işçiler çok güldükleri için cami inşaatı aksamıştı. Bunu duyan Orhan Gazi Hacivat ve Karagöz’ ü idam ettirtti. Daha sonra vicdan azabı çeken Orhan Gazi Şeyh Küşteri’ ye sorunca, ‘Dünya fani, onlar da faniydi. Dünya döndükçe onları bu şekilde yaşatabilirsin’ deyince ortaya bu oyun çıkmıştır.”

3-Hacivat ile Karagöz günümüzde yaşasalardı nasıl giyinir, nasıl konuşurlardı?
Sorusuna yönelik bulgular:

Öğrenciler Hacivat karakteri ile Karagöz karakterlerinin kıyafetlerini birbirinden farklı yorumlamışlardır. Bazıları çizim yoluyla karakterlerin bugünkü görüntüsünü aktarırken bazıları da yazı yoluyla ifade etmişlerdir. Bu bölümle ilgili öğrenci görüşleri şu şekildedir:

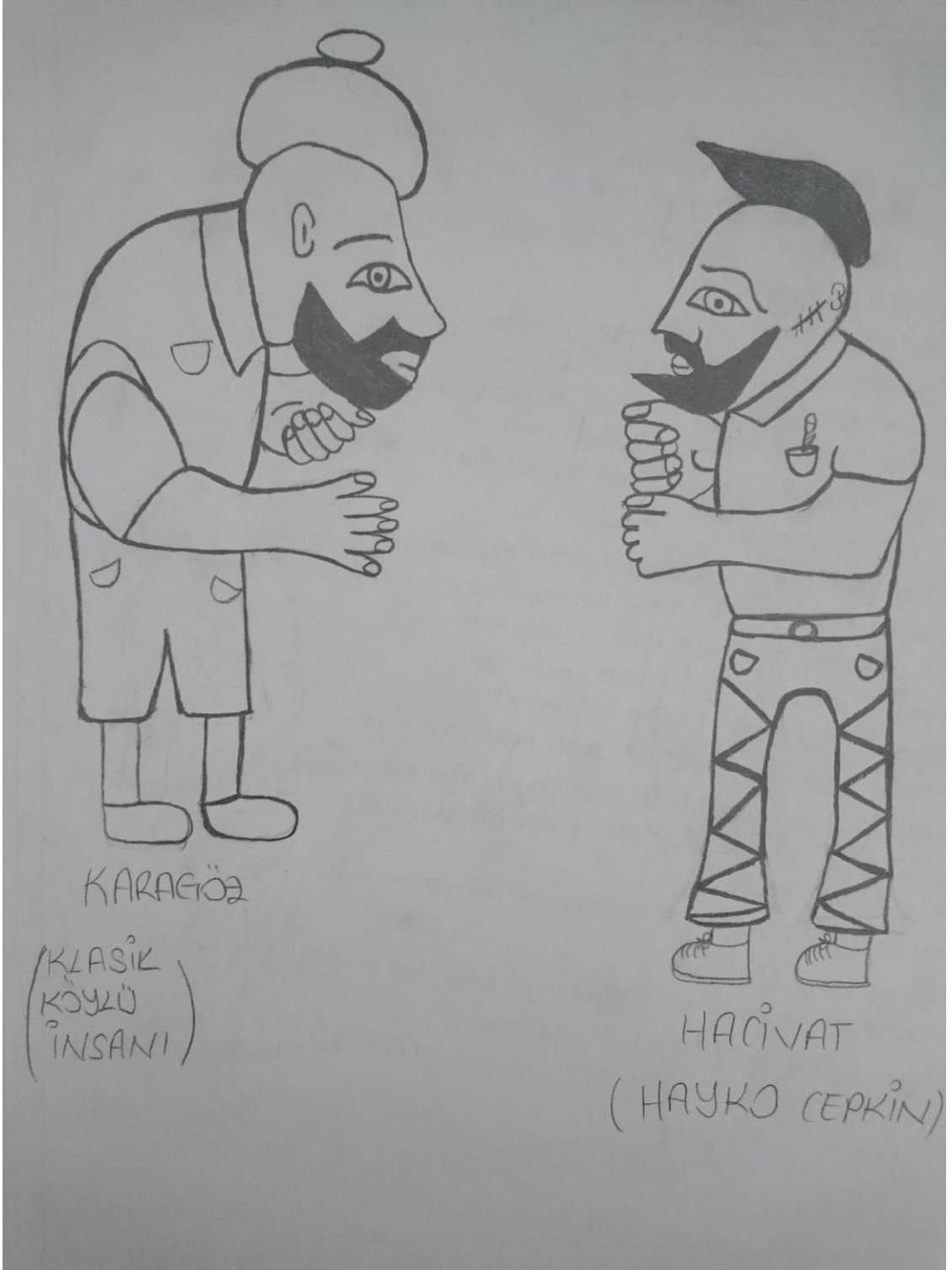
Ö-1 “Tasvirlerde Hacivat yeşil, Karagöz ise kırmızı giyiniyor. Şimdiki kıyafetlerle alakası bile yoktur. Günümüzde Hacivat David Beckham, Karagöz Nihat Doğan gibi giyinirdi. Hacivat İstanbul Türkçesiyle, Karagöz ise doğu şivesiyle konuşurdu.”

Ö-4 “Hacivat ile Karagöz’ ü canlandıran deri tasvirlerle bakarak o dönemde keten, süslü püslü kıyafetler moda herhalde dedim ben. Bence Karagözle Hacivat günümüzde yaşasalardı Hacivat modern giyinirdi. Karagöz ise bence aynı giyinirdi. Düşündüm de Karagöz günümüzde yaşasaydı ben çok iyi anlaşırdım. Belki de arkadaş olurduk.”

Ö-11 “Hacivat ve Karagöz günümüzde yaşasaydı, Hacivat modaya uygun güzel bir t-şort üstüne spor bir ceket, kot pantolon ve babet giyerdi. Karagöz ise günümüzdeki sade kıyafetlerden gömlek, kumaş pantolon ve iskarpin ayakkabı giyerdi.”

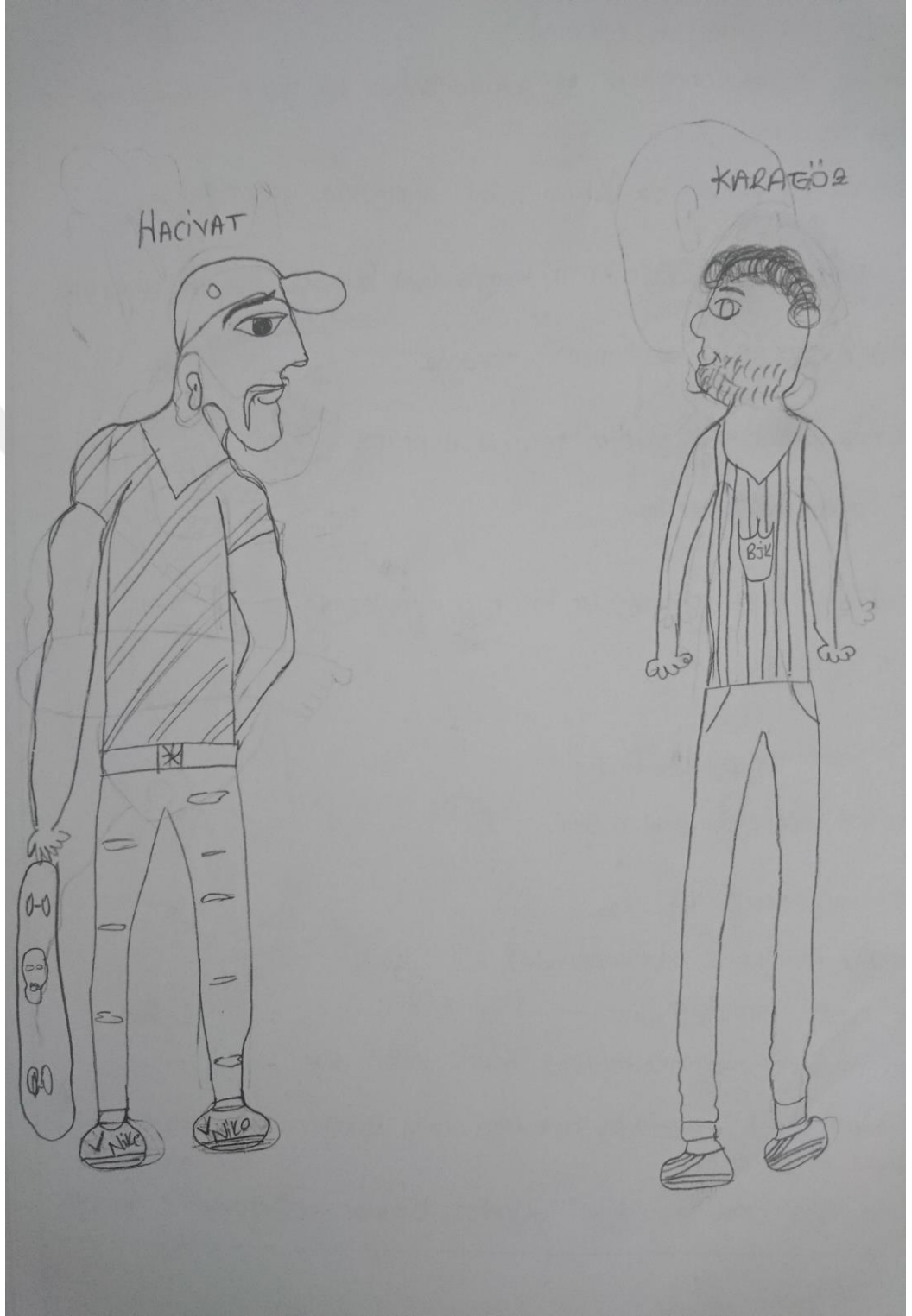
Ö-12 “ Hacivat ile Karagöz bu dönemde yaşasalardı elbiseleri eskiden de olduğu gibi karmaşık olurdu ancak günümüze daha uyarlı olurdu. Günümüz kıyafetleri daha sade olduğu için Osmanlı döneminde yani Hacivat ve Karagöz’ ün yaşadığı dönemde elbiseler daha zahmetli daha karışık elbiselerdir.”

Şekil-23: Burçak UĞURLU, Ö-13 Çalışması, 2019

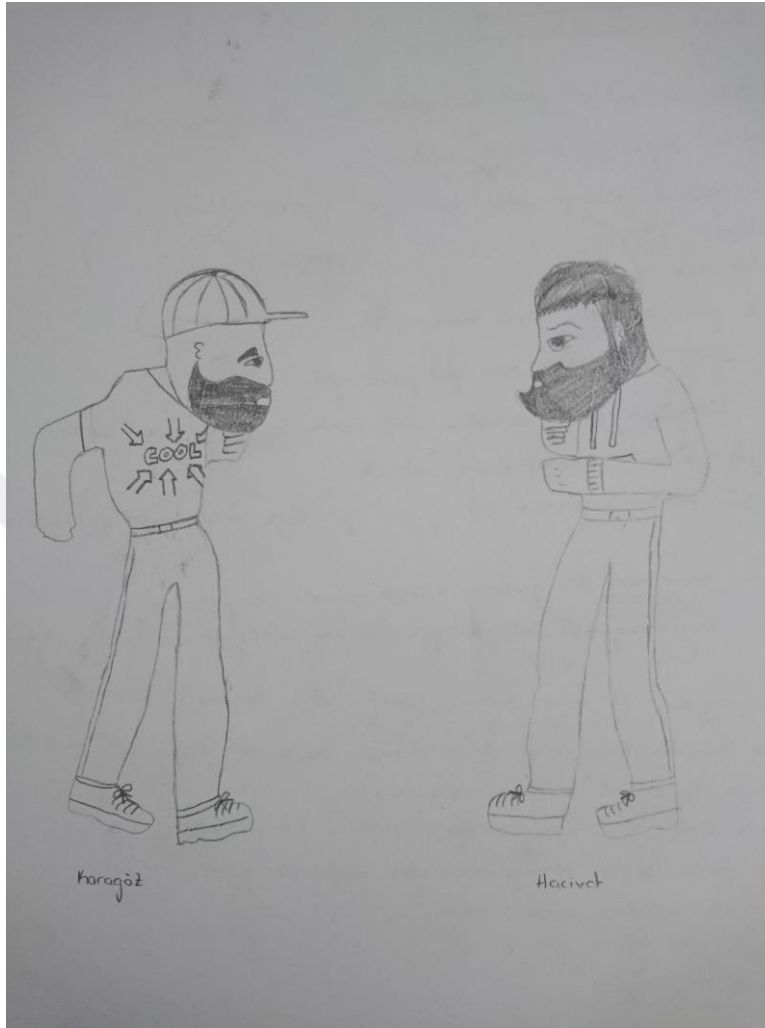
Kaynak: Uğurlu, 2019 (Fotoğraf).

Şekil-24: Burçak UĞURLU, Ö-14 Çalışması, 2019

Kaynak: Uğurlu, 2019 (Fotoğraf).

Şekil-25: Burçak UĞURLU, Ö-15 Çalışması, 2019

Kaynak: Uğurlu, 2019 (Fotoğraf).

4-Hacivat ile Karagöz' ün günümüzde yaşadığını tahmin edecek olursanız karakterler arasındaki konuşmalar nasıl olurdu? Sorusuna yönelik bulgular şöyledir:

Öğrenciler karşılıklı diyalog şeklinde günümüzde konuşan Hacivat ve Karagöz' ü yazmışlardır. Bu uygulama esnasında çok eğlenmişler ve karakteri daha iyi analiz edebilme imkanları olmuştur. Bu bölümde yazılan öğrenci senaryoları şöyledir:

Ö- 15 “ Hacivat: Bana bir eğlence gerek Karagöz' üm, bana bir eğlence gerek.

Karagöz: Hacivat beyefendiyi dövmek gerek.

Hacivat: Karagöz' üm aşağıya gel de bak yeni giyisiler aldım.

Karagöz: Geldim, geldim. Hah nerede giysi.

Hacivat: Bak yeni sweatler çıkmış ondan aldım.

Karagöz: Ne simiti Hacı cav cav, daha yeni yemek yedik.

Hacivat: Yok Karagöz' üm simit demedim. Sweat dedim. Bu giyisinin adı sweat.

Karagöz: Öyle isim mi olurmuş, başka başka neler aldın?

Hacivat: Bizim komşunun kızının pek giyisisi yok diye ona da İspanyol kol kazak aldım.

Karagöz: Yahu Hacivatım elin İspanyolunu ne yapacan?

Hacivat: Yok be Karagözüm, kolu bileğine kadar bolarıyor ya ondan öyle diyorlar.

Karagöz: Her neyse sen bana kumaşı sert olan dondan aldın mı?

Hacivat: Hah, hah ilahi Karagözüm aldım almasına da o don değil, kot pantolon.

Karagöz: Neyse neyse ver de şunu deneyeyim.

Hacivat: Al bakalım. Ha bir de niye sürekli şapka takıyorsun.

Karagöz: Yav benim başımı bilmiyor musun, kel başımı mı görsün millet?

Hacivat: Hııı, şimdi anladım. Kusura bakma.

Karagöz: Sen dalganı geç bakalım.

Hacivat: Hadi bakalım hoşça kal.

Karagöz: Heey millet, Hacivat efendi yeni Türkçe bulmuş çok tuhaf kelimeleri var.

Hacivat: O Türkçe' yi ben bulmadım, zaten vardı.

Karagöz: İyi bakalım ben de gidiyorum, görüşürüz.”

Ö-11 “Hacivat: Merhaba Karagözüm.

Karagöz: Ne var yine Hacı cav cav.

Hacivat: Niye kızılıyorsun angry birds' deki kuşlar gibi.

Karagöz: Neyi örteyim Hacivatım?

Hacivat: Ne örtmesi Karagöz. Birds kuş demek.

Karagöz: Ha tamam o zaman Hacı cav cav.

Hacivat: Hadi geç kalıyoruz.

Karagöz: Nereye Hacivat.

Hacivat: Nereye olacak playstation kafeye.

Karagöz: Ne oynayacağız?

Hacivat: Pes 2019 oynamaya.

Karagöz: Bir de instagrama hikaye atalım o zaman.

Hacivat: Sen iste yeter ki yeni I phone X' imle konum bile paylaşırız.”

Ö-16 “ Hacivat: Hello Karagözüm. Fenomen oldum instagramda.

Karagöz: Fon kartonu mu oldun?

Hacivat: Fenomen, fenomen.

Karagöz: Ben de oldum menemen.”

Ö-17 “Hacivat ve Karagöz instagramdan mesajlaşmaktadır. Mesajlar şu şekildedir:

Hacivat: Slm babalık naber?

Karagöz: Salam mı ne salanı Hacı cav cav. Salam mı çekti canın?

Hacivat: Yok Karagözüm selam yani merhaba.

Karagöz: Haa merhaba.

Hacivat: Çıkacaz mı?

Karagöz: Neye çıkacaz mı?

Hacivat: Dışarı çıkacaz mı?

Karagöz: Hadi çıkalım.

Hacivat: Top oynayalım krampon giy.

Karagöz: Topuğuna kramp mı girdi? Geçmiş olsun.

Hacivat: Hayır top oynayalım. Ayakkabı giy.

Karagöz: Hayır, hayır ben şibidik terlik giyeceğim.

Hacivat: Terlik giyme ayağın acır.

Karagöz: Bana sıkıntı olmaz.

Hacivat: Tamam o zaman hadi görüşürüz.

Karagöz: Görüşelim.”

5-Bu uygulamadan ne öğrendim? Sorusuna yönelik bulgular ise şu şekildedir:

Öğrencilerden gelen yanıtlar Hacivat ve Karagöz’ ü tanıdıkları ve bu uygulamadan zevk aldıkları yönündedir. Genel yorumlara bakacak olursak Hacivat ve Karagöz öğrenciler üzerinde bu konu ile ilgili merak ve ilgi uyandırmıştır. Bu soruya gelen cevaplardaki öğrenci görüşleri şu şekildedir:

Ö-17 “ Bu uygulamada Hacivat ile Karagöz’ ün normalde deve derisinden yapıldığını öğrendim. Ancak biz imkanlar nispetinde kartondan yaptık. İlk oyunu oynatan Şeyh Küşteri iken, sınıfımızda ilk gösteriyi biz yaptık. Çok güzeldi. Eski

oyunları, Hacivat ve Karagöz' ün hikayelerini öğrendim. Perdenin arkasında ışık yanarken bizim imkanımız olmadığı için ışısız yaptık. Ama güzel bir oyundu. İleride daha da güzelini, en güzelini yaparız inşallah, hem de Bursa' da.”

Ö-18 “ Hacivat ve Karagöz' ün kişiliklerini öğrendim. 4 bölümden oluştuğunu ve gölge oyunu adı verildiğini öğrendim. Aslında deve derisinden yapılıyor ama biz mukavva ve kartondan yaptık. Ben Çelebi' yi yaptım. Çelebi, İstanbullu, Karagöz ve Hacivat' ın arkadaşıdır. Bizim gölge oyunu sahnemiz olmadığı için küçük bir sahne yaptık. İlk defa bir senaryo yazdım. Tasviri yaparken çok eğlendim. Henüz yapmadım ama Karagöz ve Hacivat' ın da tasvirini yapıp evde aileme de minik bir gösteri yapacağım.”

Ö-19 “ Gölge oyunu hakkında birçok bilgi öğrendim. Mesela deve derisinden yapıldığını, ilk gölge oyununun Şeyh Küşteri tarafından yapılıp oynandığını, bu oyunun 4 bölümden oluştuğunu ve bu bölümlerin sırasıyla; mukaddime, muhavere, fasıl, bitiş bölümünden oluştuğunu öğrendim. Ayrıca Hacivat' ın isminin Hacı İvaz olduğunu, Karagöz' ün demirci ustası olduğunu, gölge oyunu oynatana Hayali ve yardımcılara çirak, yordak... denildiğini öğrendim.”

Ö-40 “ Tasvir yapmayı öğrendim. Tasvirleri yaparken önce bir şablon çıkardım. Eklem yerlerini belirledim. Hareketi sağlayabilmek için raptiye kullandım. Hacivat' ı yaparken oynatmak için bir gövde bölümünde bir de ayak bölümünde çubuk kullandım. Karagöz' de ise kol, gövde ve bacaklarda çubuk kullandım. Gösteriyi üç kişi sergiledik. Çok eğlendim ve birçok bilgi öğrendim.”

BÖLÜM-VIII

SONUÇ ve TARTIŞMA

Çağımızda toplumsal ve kültürel farklılaşma, teknolojik gelişim, devamlı değişim gibi nedenler geleneksel sanatları yitirme tehlikesiyle karşı karşıya bırakıyor. Değişim bazen gelişimi, bazen de yozlaşmayı birlikte getiriyor ki; kendi kültürümüzde bu sanatların başında Karagöz gelmektedir (Çolakoğlu, 2006: 543). Araştırmada da belirtildiği gibi gölge oyunu yani Karagöz tarihimizde var olmuş ve bize en büyük kazanımı Karagöz ile Hacivat karakterleri olmuştur.

Önce şu noktayı belirtmek gerekir ki Karagöz sanatçılarının ve sevenlerin amacı, kesinlikle bu sanatın yaşatılmasıdır. Azalan değil artan sanatçı sayısı ve sanatçı ile gösterilerin ülkenin her yerinde yayılması ile bu gerçekleşecektir (Oral, 2012: 3).

Karagöz'ün sanatsal özellikleri ve anlatım tarzı ilginçliğinden bir şey kaybetmediği gibi keşfedilmeyi bekleyen diğer yanları ile üzerinde yeni çalışmalar yapmaya değer olduğunu göstermektedir. Bu yönüyle yola çıkılarak gerçekleştirilen sınıf uygulamasında istenilen sonuca ulaşılmış, öğrenciler kendileri için yeni karakterler olan Hacivat ve Karagöz'ü keşfetmişlerdir. Çalışma Mevlana Ortaokulu 7/A ve 7/B sınıflarındaki öğrencilerle uygulanmış, araştırma sonucunda ise aşamalar sırasıyla belirtilmiştir. Tarihi bizim vatanımıza dayanan bu sanata kendi çocuklarımız birer yabancıdır. Bu yabancılığı kırmak, bir farkındalık oluşturmak bu çalışmaya başlamamın nedenlerinden biriydi. Bu kapsamda sınıf içi etkinlik uygulamasıyla bu amaç gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında Bursa'ya gerçekleştirilen yolculuk Karagöz ustası Şinasi Çelikkol'u sevindirmiş, sanatı fark ettirme, hatırlatma, yaşatma amacımıza görüşleriyle destek olmuştur. Ayrıca Bursa Karagöz Evi'nde de hoş görü ile yaklaşmış, ziyaretimiz yetkilileri çok mutlu etmiştir. Gerek dokümanlarını gerekse çocuklara bu sanatı nasıl tanıtabileceğimiz konusunda paylaşımlarda bulunmuşlardır.

Kültürümüze girişi, popülerleşmesi ve yüzyılımızda yitirmekte olan bir değer haline gelmesi bağlamında incelenen ressamlar bize ışık tutarak araştırmaya

yön vermişlerdir. Ülkemizin kendini tanıtıcı bu önemli değeri yaşatamamasıyla yola çıkılan bu araştırma geleneklerimize ait pek çok değere sahip çıkma bilincini kazanma konusunda bize bir hatırlatma niteliğindedir. Kaybettiğimiz ve hayatına devam etmekte olan hayalilerimize yer veren bu çalışma, genel olarak hayalilerimizin resim sanatına ilgisi olan kişilerden oluştuğunu ortaya koymuştur. Bu durumu da Hacivat ile Kargöz' ü Türk resim sanatıyla ilişkilendirmemizin açıklayıcısı olan nedenlerden birisi sayabiliriz. Günümüzde tozlu raflara kaldırılmış olan Karagöz ile Hacivat'ın yedinci sınıf öğrencilerine drama yoluyla aktarımı açısından incelemeye alınan öğrenci grubu ile bu çalışma; bir nevi kendi değerlerimizi hatırlama, hatırlatma eğilimindedir.

Karagöz ve Hacivat' ın dijital ortama aktarılması, yaşatılması ve kalıcılık sürecine etkisinde Görsel Sanatlar önem arz etmektedir. Geleneksel oyun ve sanatlarımızdaki en büyük kaos ortaya çıkışındaki gibi geleneksel şekilde devam etme anlayışıdır. Oysa ki klasikleşme bazen unutulma ile sakat kalmaktadır. Bu sebeple Görsel Sanatlar dersi amaç ve kazanımları iyi bir şekilde yeniden ele alınarak gözden geçirilmelidir. Görsel Sanatlar dersinde yapılacak etkinlik ve faaliyetler ilgi çekici olmalı, çocukların kabuller dünyasında sevilen ve dikkat çeken karakterler olarak yer almalıdır. Örnek olarak; Karagöz ve Hacivat karakterleri, basit sürme, sakal, bıyık, hafif makyaj rütuşları ile uyandırılmalıdır. Görsel sanatlar ve dramatisasyon yöntemi birlikte kullanılarak çekilen fotoğraf ve videolar dijital ortama aktarılarak eğitimle ilgili portallarda takip edilebilir hale getirilmelidir. Diğer bir modern yaklaşım metodu da minyatür, biblo, kukla ve oyuncak formlarında Karagöz ve Hacivat karakterlerinin modern ve kapitalist oyuncak sektöründe yer edindirilmesidir. Nasıl bir Barbie, Cindy bebek, Kaptan Amerika, Hulk, Batman gibi yabancı kültürün yozlaştırıcı, egemenlik kurucu figür oyuncakları dünya çocuklarına yön verir hale getiriliyorsa, Anadolu Türk kültürünün de Karagöz ve Hacivat' ı, Dede Korkut Hikayeleri ve Kahramanları, Türk Destanları (Ergenekon, Oğuz Kağan, Türeyiş, Göç, Manas, Danişment Gazi, Köroğlu, Seyit Battal Gazi destanları) ve kahramanları aynı metot ve taktiklerle daha da geliştirerek dünya mirasına modern anlayış ve yöntemlerle kazandırılmalıdır. Türk toplumu ve Anadolu insanı olarak kültürel öğelerimizi güncelleştirmeliyiz. Yeni yöntem ve tekniklere uyarlamalıyız.

Klasik ve geleneksel eserlerimize bir antikacı anlayışı ve bakış açısı ile yaklaşmamız bu eserleri sınırları belli bir alana hapsetmek olacaktır. “Klasik, klasik kalmadır”, “Geleneklerimiz yozlaştırılmamalıdır.” anlayışı yerine güncelleştirilerek çocuklarımızın ve eğlence kültürümüzün bugünkü çizgisine getirilmez. Çocuklarımızın ellerinde Superman, Batman, Hulk, Kaptan Amerika gibi başka kültürlerin yozlaştırıcı kurgu ve hayali karakterleri yerine Hacivat ve Karagöz’ ü, Deli Dumrul’ u, Seyit Battal Gazi’ yi, Nene Hatun’ u görmek ve onları içselleştirdiklerini fark etmek bu süreçte etkin olmak, yeni nesillerimize yapılacak en büyük iyilik; görsel, dokunsal ve sanatsal çalışma, vizyon olacaktır.

Netice itibari ile Mustafa Kemal Atatürk’ ün dediği gibi “Sanatçı el öpmez, sanatçının eli öpülür.” sözündeki eli öpülesi sanatçıların yetişmesi ve yetiştirilmesinin yolu kültürümüzü bilmekten, yaşatmaktan, çağın ve günümüzün bakış açısına uyumlu hale getirmekten geçer.

BÖLÜM-IX

ÖNERİLER

Dijital eğlence ortamlarının asosyal konseptinin yerini alabilecek organik ve samimi bir eğlence türü olarak geliştirebilir.

Çocuk eğitiminde yönlendirici, davranış kazandırıcı ve eğitici bir etkinlik olarak yaygınlaştırabilir.

Birçok karakteri ile bu gölge oyunu dijital nitelik kazandırılarak geliştirebilir. Örümcek adam, Kaptan Amerika, Batman gibi yabancı kültür karakterlerinin alternatifi hatta tercih edilen haline getirilebilir.

Kültürel elçilik unsuru olarak tanıtılıp geliştirilerek dünyada yaygınlaştırabilir. Yaygınlaştırılması için Görsel Sanatlar dersi müfredatında yer verilebilir.

Görsel sanatlar dersinde boyama ve motif karakterleri olarak kullanılıp geliştirilebilir. Bu etkinlikler sırasında kısa, öz bilgiyle harmanlanabilir.

Karagöz ve Hacivat gölge oyunu bireysel ve toplumsal mesajlar vererek iletişimde aksayan noktaları (birbirini tam anlayamama, empati kuramama, dinleme ve konuşma kurallarının ihlali gibi) düzelterek yozlaşmayı ve kültürel çarpıklığı önleyebilir.

Güncel olayların aksayan taraflarını, yolunda gitmeyen olayları, durumları hicvederek ve merak uyandırarak kamu duyarlılığı oluşturabilir.

Yeni neslin dikkatini ve ilgisini çekerek yabancı karakter ve olgularla tavırlarının yozlaştırılmasını önleyebilir.

Karagöz ve Hacivat' ı konu alan kültürel etkinlikler dönemsel olarak düzenlenebilir. (Şenlik, kutlama, gösteriler, tiyatro etkinlikleri, tema sergileri vb.)

Dijital çizgi roman, e-hikaye, android ve bilgisaylara uygun sesli, görüntülü etkileşimli programlar, minyatür, biblo, kukla ve oyuncaklarla bilinirliği ve kabulü arttırılabilir.

KAYNAKÇA

Aça, Mehmet, Aça, Mustafa (2009). Hacivat İle Karagöz'ü Belli Bir Döneme Tarihsel Kişilikler Olarak Konumlandırma Çabalarına Sinemadan Bir Örnek: “Hacivat Karagöz Neden Öldürüldü?” Filmi. *Tübar*, 25, 9-20.

Arda, Zuhale (Sonbahar 2016). Türk Halk Kültüründe Karagöz-Hacivat İmgesi ve Nur Abaç'ın Resimlerine Yansımaları. *KSBD*, 8, 1-15.

And, Metin (1985), *Geleneksel Türk Tiyatrosu Köylü ve Halk Tiyatrosu Gelenekleri*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

Atay, Bahadır (Yapımcı), Çakarer, Serkan (Yapımcı), Kazak, Levent (Senarist) , Akay, Ezel (Yönetmen). (2006). *Hacivat ile Karagöz Neden Öldürüldü?* (Film). Türkiye.

Bakırcı, Nedim (2004). Türk Gölge Oyunu / Karagöz. *Tübar*, 15, 291-294.

Baş, Bayram (2003). Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metin Türleri Üzerine Bir İnceleme. *Tübar*, 13, 257-265.

Borcaklı, Ahmet. (Şubat 1975). *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi No:307*. http://www.karagoz.net/hayali_kucuk_ali.htm, Erişim Tarihi: 11.05.2019.

Çolakoğlu, Gözde (Şubat 2006). Gelenekten Beslenen Karagöz. *Folklor/Edebiyat*, 12, 543-554.

Dağ, Oğuz (2006). *Hacivat İle Karagöz Piyeslerinde Komik Ve Uyumsuz Dilsel Öğeler*, Yüksek Lisans Tezi, ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Eliuz, Ülkü. (2008). *Toplumsal İroni Bağlamında Karagöz*. file:///C:/Users/Lenovo/Desktop/eliuzulkü.pdf, Erişim Tarihi: 25.05.2018.

Emeksiz, Abdulkadir. (2001). *Orta Oyunu Kitabı*. İstanbul: Ecem Matbaacılık.

Göktaş, Uğur. (1992). *Dünkü Karagöz*. İzmir: Akademi Kitabevi.

Hacıoğlu, Ahmet (2010). *Görsel Bir Yaratım Olarak Gelenek: Hacivat Ve Karagöz Neden Öldürüldü Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Jacob, George (1938). *Türklerde Karagöz* (Çeviren: Orhan Şaik Gökyay). İstanbul: Bürhaneddin Basımevi.

- Kılıç, Çiğdem (2018). Karagöz Oyunlarında Tasavvuf İzleri, *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2, 1-26.
- Kımışoğlu, Zehra (2014). Geleneksel Kıbrıs Türk Karagözünde Hanım Kız (Sümbül Hanım) Tipi. ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ *Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 52, 159-168.
- Koçak, Aynur (2002). Karagöz Oyunlarında Zeybek Tipi. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,4, 141-152.
- Kudret, Cevdet (2004), *Karagöz*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kudret, Cevdet (2004). *Karagöz-I. Cilt* (1. Baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kudret, Cevdet (1975). *Orta Oyunu II* (1. Baskı). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Mutlu, Mustafa. *Karagöz*. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/13/1190/13748.pdf>, Erişim Tarihi: 12.06.2017.
- Mutlu, Mustafa (2002). *Karagöz Sanatı ve Sanatçıları* (1. Baskı). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Oğuz, Reşat (1946). *Karagöz 'de Halk Türküleri ve Halk Hikayeleri* (1. Baskı). Kayseri: Erciyes Matbaası.
- Oral, Ünver (2014). *Dünden Bugüne Karagöz Oyunları* (1. Baskı). İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Oral, Ünver (1996). *Karagöz Perde Gazelleri* (1.Baskı). Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Oral, Ünver (2014). *Bilgilerle Günümüzden Karagöz Oyunları 2* (1. Baskı). İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Oral, Ünver (2014). *Karagözname* (1.Baskı). İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Oral, Ünver (2012). *Karagöz ve Plastik Tekniği* (1.Baskı). İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Sevilen, Muhittin. (1990). *Karagöz*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Şahin, Filiz. (1995).*İslam Felsefesinde Mistik Bilginin Yeri*. İstanbul:İnsan Yayınları.
- Şen, Hüseyin (Şubat 2016). Geleneksel Türk Tiyatrosu Türlerinden Karagöz'ün Tasavuf İle Olan Bağı. *IV. Uluslararası Türk Sanatları, Tarihi Ve Folkloru Kongresi/ Sanat Etkinlikleri*, 189-192.

Sönmez, Veysel ve G.Alacapınar, Füsün (2016). *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*(4. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Taş, Hülya (2007). Günümüz Bursa'sında Karagöz. *ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*,12.133-146.

TDK.http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5d7ceb32de8f5.77559302, Erişim Tarihi: 14.05.2019.

Sanal 1 (2019).

http://www.kuka.org.tr/icerik.asp?a=hadi_poyrazoglu_biyografi&icerik=hadi_poyrazoglu&rq=526&Urq=471, Erişim Tarihi: 04.05.2019.

Sanal 2 (2019). https://ipfs.io/ipns/tr.wikipedia-on-ipfs.org/wiki/Talat_Dumanl%C4%B1.html, Erişim Tarihi: 04.05.2019.

Sanal 3 (2019).

http://www.kuka.org.tr/icerik.asp?a=nevzat_acikgoz_biyografi&icerik=nevzat_acikgoz&rq=516&Urq=471, Erişim Tarihi: 04.05.2019.

Sanal 4 (2019).

http://www.kuka.org.tr/icerik.asp?a=ihsan_dizdar_biyografi&icerik=ihsan_dizdar&rq=521&Urq=471, Erişim Tarihi: 04.05.2019

Sanal

5(2019).

http://www.kuka.org.tr/icerik.asp?a=&icerik=tuncay_tanboga&rq=511&Urq=471, Erişim Tarihi: 04.05.2019.

Sanal 6 (2019). <http://ankarakuklafest.org.tr/index.php/hayali-torun-celebi-kimdir/>, Erişim Tarihi: 04.05.2019.

Sanal 7 (2019). <http://www.biyografya.com/biyografi/2400>, Erişim Tarihi: 04.05.2019.

Sanal 8 (2019). <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR-12931/tacettin-diker.html>, Erişim Tarihi: 04.05.2019.

Sanal 9 (2019). <http://www.karagoz.net/orhankurt.htm>, Erişim Tarihi: 03.05.2019.

Sanal 10 (2019). <http://basin.kulturturizm.gov.tr/TR-177037/bakan-avci-karagoz-sanatcisi-orhan-kurt39un-vefati-dola-.html>, Erişim Tarihi: 03.05.2019.

Sanal 11 (2019). <https://www.biyografi.net/kisiyrinti.asp?kisiid=2801>, Erişim Tarihi: 15.03.2019.

Sanal 12 (2019).

http://www.kuka.org.tr/icerik.asp?a=&icerik=unver_oral&rq=510&Urq=471, Erişim Tarihi: 15.03.2019.

Sanal 13 (2019).

http://www.kuka.org.tr/icerik.asp?a=hayali_metin_ozlen_biyografi&icerik=hayali_metin_ozlen&rq=522&Urq=471, Erişim Tarihi: 15.03.2019.

Sanal 14 (2019). <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR-12933/metin-ozlen.html>, Erişim Tarihi: 15.03.2019.

Sanal 15 (2019).

http://www.kuka.org.tr/icerik.asp?a=sinasi_celikkol_biyografi&icerik=r.sinasi_celikkol&rq=514&Urq=471, Erişim Tarihi: 11.05.2019.

Sanal 16 (2019). <http://www.karagoztravel.com/sayfa.asp?mdl=icerik&id=21>, Erişim Tarihi: 11.05.2019.

Sanal 17 (2019).

http://www.kuka.org.tr/icerik.asp?a=ragip_tugtekin_biyografi&icerik=ragip_tugtekin&rq=513&Urq=471, Erişim Tarihi: 11.05.2019.

Sanal 18 (2019).

https://www.takvim.com.tr/kultur_sanat/2010/08/10/karagozu_yalnizca_ramazanda_hatirliyoruz_567305638499, Erişim Tarihi: 25.08.2019.

GÖRSEL KAYNAKÇA

İvgin, Hayrettin(2000). *Karagöz ve Kukla Sanatımız*(1. Baskı). Ankara: Kültür Ajans Tanıtım ve Organizasyon Limited Şti.

